

Achtergronddocument methodiek financiële compensatie REDIII

Definitief

TITEL

Achtergronddocument methodiek financiële compensatie REDIII

DATUM

13 juni 2025

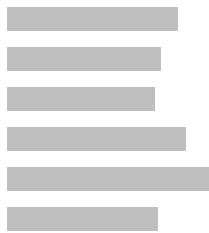
STATUS RAPPORT

Definitief

OPDRACHTGEVER

Ministerie van Klimaat en Groene Groei

PROJECTTEAM

CONTACTGEGEVENS DECISIO | ECONOMISCH ONDERZOEK EN ADVIES

Valkenburgerstraat 212

1011 ND Amsterdam

T 020 - 67 00 562

E info@decisio.nl

I www.decisio.nl

Afbeelding omslag: Michaela via Pixabay

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	1
1.1	Doel van dit achtergronddocument	1
1.2	Aanleiding	1
1.3	Onderzoeksvragen	5
1.4	Methode en verantwoording	5
1.5	Leeswijzer	6
2.	Natuurcompensatie in Nederland	7
2.1	Natuurcompensatie in provincies	7
2.2	Projectvoorbeelden natuurontwikkeling en -compensatie in Nederland	7
2.3	Natuurcompensatiefondsen in Nederland	13
3.	Natuurcompensatie elders	18
3.1	Natuurcompensatie in Duitsland	18
3.2	Natuurcompensatie in Vlaanderen	21
4.	Locaties en type projecten voor hernieuwbare energie	23
4.1	Locaties: versnellingsgebieden	23
4.2	Type projecten voor hernieuwbare energie	24
5.	Type en omvang van effecten van hernieuwbare energieprojecten	26
5.1	Beschermde gebieden en soorten in Nederland	26
5.2	Effecten op natuur, soorten of allebei	30
5.3	Effect op staat van instandhouding is bepalend	33
5.4	Wat je niet kent, kun je niet compenseren	34
6.	Omvang en maakbaarheid van natuurdoeltypen en populatieversterkende maatregelen	35
6.1	Omvang habitatcompensatie	35
6.2	Populatieversterkende maatregelen	36
6.3	Maakbaarheid is voorwaardelijk	38
7.	Financiële omvang compensatie	39
7.1	Onderdelen van de rekenmethode voor financiële compensatie	39
7.2	Kosten voor grondverwerving	39

7.3	Kosten voor natuurinrichting	41
7.4	Beheer- en uitvoeringskosten	42
7.5	Opslag voor uitvoering compensatie	43
8.	Voorbeeldberekening	44
8.1	Versnellingsgebied windenergie op land	44
8.2	Bepalen mogelijkheid financiële compensatie	44
8.3	Omvang financiële compensatie in het rekenvoorbeeld	46
9.	Conclusies	48
9.1	Praktijkervaring met fysieke compensatie bruikbaar bij financiële compensatie	48
9.2	Indicatie omvang financiële compensatie aan de hand van kengetallen	48
9.3	Inrichten van een goede governancestructuur is essentieel voor succes financiële compensatie – en verdere overwegingen	49
	Bijlage 1. Betrokken stakeholders	51
	Bijlage 2. Natuurtypen in Nederland	52
	Bijlage 3. Uitwerking Provinciale omgevingsverordeningen	55
	Bijlage 4. Kengetallen	71

1. Inleiding

1.1 Doel van dit achtergronddocument

Voorliggend document bevat de onderbouwing voor de methodiek waarmee de financiële compensatie onder de Richtlijn voor Hernieuwbare Energie (hierna REDIII) kan worden vormgegeven en hoe de waarde van de compensatie in specifieke gevallen te bepalen. De toepassing en werkwijze van de methodiek staat beschreven in de Handreiking financiële compensatie REDIII. Dit achtergronddocument bevat de onderbouwing van de gemaakte keuzes om tot die werkwijze te komen.

1.2 Aanleiding

1.2.1 Versnelling van de energietransitie

De energietransitie vraagt om een flinke opschaling van de productie van hernieuwbare energie. Er is een grote behoefte aan ontwikkellocaties voor het opwekken van wind- en zonne-energie, maar ook voor opslag en transport van energie. Zoals bij alle ingrepen in de leefomgeving wordt zorgvuldig gekeken naar de impact op natuur en milieu. Hiervoor zijn er onder meer m.e.r. procedures die worden doorlopen. Behoud van waardevolle natuurgebieden wordt daarmee geborgd en negatieve gevolgen voor het milieu worden zoveel mogelijk voorkomen. Deze procedures kosten echter tijd en brengen risico's met zich mee voor ontwikkelaar en/of exploitant. Projecten kunnen worden vertraagd of vinden geen doorgang, of slechts na mitigatie of compensatie van eventuele natuur- of milieuschade.

Vertraging kan maatschappelijke nadelen hebben waar het de noodzakelijke projecten voor de energietransitie betreft. Dit wordt onderkend in de Europese Renewable Energy Directive III (hierna REDIII). In de REDIII is daarom de mogelijkheid gecreëerd om 'versnellingsgebieden' aan te wijzen. Voor deze versnellingsgebieden geldt dat negatieve effecten op natuur¹ financieel gecompenseerd kunnen worden indien mitigatie of compensatie onvoldoende mogelijk blijkt. Wanneer financiële compensatie mogelijk is en hoe deze eruit moet komen te zien is het belangrijkste doel van dit onderzoek.

Richtlijn voor Hernieuwbare Energie (RED)

De RED bevat een op Europees niveau bindende doelstelling voor het aandeel hernieuwbare energie. Deze doelstelling is met REDIII aangescherpt ten opzichte van eerdere versies van de richtlijn. REDIII is op 20 november 2023 in werking getreden en dient door Nederland geïmplementeerd te worden in beleid en wetgeving. De implementatietermijn voor aanpassing van nationale wet- en regelgeving betreft 18 maanden (20 mei 2025) vanaf inwerkingtreding van de richtlijn. De implementatietermijn voor het onderdeel vergunnen en versnellen, waar financiële compensatie onder valt, was 1 juli 2024.

De richtlijn stelt een bindende doelstelling voor het aandeel hernieuwbare energie in het totale Europese verbruik vast van tenminste 42,5 % in 2030 met een vrijwillige extra bijdrage van 2,5 %, waarmee het totaal op 45 % uitkomt. REDIII stelt geen separate, nationaal verplichte doelstelling vast voor de lidstaten wat betreft het aandeel hernieuwbare energie in het totale verbruik. Elke lidstaat draagt nationaal bij aan de Europese doelstelling van 42,5 % hernieuwbare

¹ Natura2000 gebieden worden uitgesloten voor projecten gericht op de opwek van hernieuwbare energie (behalve bebouwde omgeving binnen deze gebieden). Voor infrastructuur die benodigd is voor hernieuwbare energie kunnen deze gebieden wel meegenomen worden.

energie. De Europese Commissie verwacht op basis van de indicatieve formule die in de Governance Verordening is vastgelegd een bijdrage van Nederland van 39 %.

De richtlijn REDIII kent een beperkte uitwerking voor wat betreft financiële natuurcompensatie en er is geen handreiking met een gedetailleerde uitwerking beschikbaar. De lidstaten hebben dus zelf vrijheid om hier een uitwerking aan te geven.

Op de [site van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland](#) vindt u de laatste informatie over versnellingsgebieden, deadlines en de verdere procedure van de implementatie van REDIII.

1.2.2 Natuurcompensatie is niet nieuw

Bij projecten die mogelijk van invloed zijn op beschermde natuur (Natura 2000) en waar niet kan worden uitgesloten dat er significante gevolgen zijn, is in de bestaande procedures de ADC-toets van kracht. Daarin wordt op basis van drie voorwaarden nagegaan of er voor een project een natuurvergunning wordt afgegeven, ondanks dat significant negatieve effecten op Natura 2000-gebieden niet (volledig) uitgesloten zijn. Die voorwaarden zijn:

- A: er zijn geen alternatieven
- D: er is sprake van een dwingende reden van groot openbaar belang
- C: de nodige compenserende maatregelen worden getroffen om te borgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft.

Ook bij ingrepen in Natuurnetwerk Nederland (NNN) wordt momenteel al natuur gecompenseerd. In deze gevallen bepaald de Omgevingsverordening de vereiste compensatie. Hierbij geldt eenzelfde terughoudendheid zoals bij ingrepen in Natura 2000.

De bestaande regels en procedures voorzien in dergelijke gevallen dus al in (fysieke) compensatiemogelijkheden. Deze moeten binnen het project, of in ieder geval in combinatie/ in samenhang met het project genomen en gerealiseerd worden. Daarnaast is de eis dat de compensatie is ingericht voor aanvang van het project. Doordat de compensatie in (samenhang met) het project wordt uitgewerkt, zijn de kosten van de compenserende maatregelen onderdeel van de projectkosten. Onder REDIII blijven de bestaande verplichtingen tot compensatie in stand, maar de wijze waarop compensatie wordt gerealiseerd kan in bepaalde gevallen anders worden, waarbij taken en rollen van initiatiefnemer en bevoegd gezag enigszins veranderen.

1.2.3 Beoogde versnelling door aangepaste planprocedure onder REDIII

Ten opzichte van eerdere regelingen ligt de nadruk bij REDIII meer op economische levensvatbaarheid voor de initiatiefnemer en de snelheid en effectiviteit van de regelgeving. Met een aangepaste planprocedure beoogt REDIII de versnelling van duurzame energieprojecten te realiseren. Daarbij biedt REDIII een concretere wettelijke bepaling over financiële compensatie en bescherming van natuur. Voor aangewezen versnellingsgebieden vanuit REDIII, wordt de mogelijkheid toegevoegd financiële compensatie als laatste redmiddel in te zetten als blijkt dat de nodige compenserende maatregelen niet fysiek gerealiseerd kunnen worden binnen de mogelijkheden van het project.

In de Kamerbrief Stimulering duurzame energieproductie (7 juni 2024) wordt de beoogde werking als volgt toegelicht: “In deze versnellingsgebieden kan vergunningverlening op projectniveau versneld worden doordat de effecten voor milieu en natuur eerder op gebiedsniveau worden onderzocht. Er zijn in beginsel geen milieueffectrapportage² en passende beoordeling³ en soortenbeschermingstoets⁴ op projectniveau meer nodig”.

Voor de versnellingsgebieden worden een plan-MER voor de milieueffecten en zo nodig een passende beoordeling van de gevolgen voor Natura 2000-gebieden uitgevoerd. Bij deze toetsen wordt bekeken of – eventueel na toepassing van de nodige mitigerende maatregelen – er geen significante effecten optreden. Het uitgangspunt is dat er vervolgens bij de concrete projecten die binnen deze gebieden worden gerealiseerd, geen (significant) negatieve effecten optreden voor milieu, voor Natura 2000-gebieden en voor beschermde soorten. De projecten worden nog wel door het bevoegd gezag gescreend, in een snelle procedure.

Alleen als bij die screening blijkt dat het zeer waarschijnlijk is dat er toch aanzienlijke onvoorziene effecten voor het milieu of de natuur zullen optreden, zullen alsnog extra maatregelen op projectniveau moeten worden getroffen om de negatieve effecten te mitigeren of compenseren. Bij andere hernieuwbare energieprojecten dan windenergie, (fotovoltaïsche) zonne-energie, energie-infrastructuur en -opslag zal dan alsnog een project-MER opgesteld moeten worden en in voorkomend geval een passende beoordeling of een soortenbeschermingstoets moeten plaatsvinden. Bij die toetsen worden de mitigerende of compenserende maatregelen op projectniveau betrokken.

Voor windenergie, (fotovoltaïsche) zonne-energie, energie-infrastructuur en -opslag geldt echter een uitzondering. Indien bij deze projecten uit de ‘snelle screening’ blijkt er onvoorziene negatieve effecten kunnen optreden, dan worden daar mitigerende en compenserende maatregelen aan gekoppeld en indien die niet mogelijk zijn, dan is als sluitstuk financiële compensatie mogelijk.

Zie onderstaande figuur voor de verschillen in een normale procedure en hoe deze onder REDIII werkt.

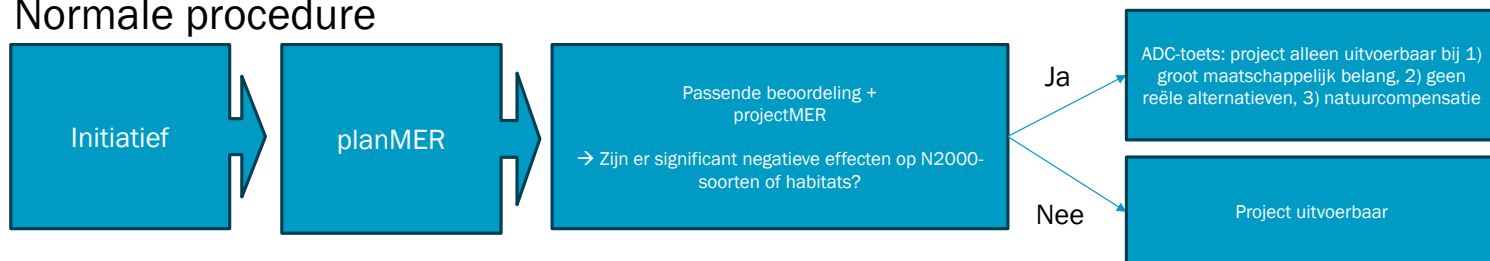
² De procedure voor het opstellen van een milieueffectrapport zoals uitgelegd op <https://iplo.nl/regelgeving/instrumenten/milieueffectrapportage/projecten-milieueffectrapportage/>

³ Passende beoordeling als bedoeld in artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG) voor plannen en projecten met mogelijke significante gevolgen voor een Natura 2000-gebied.

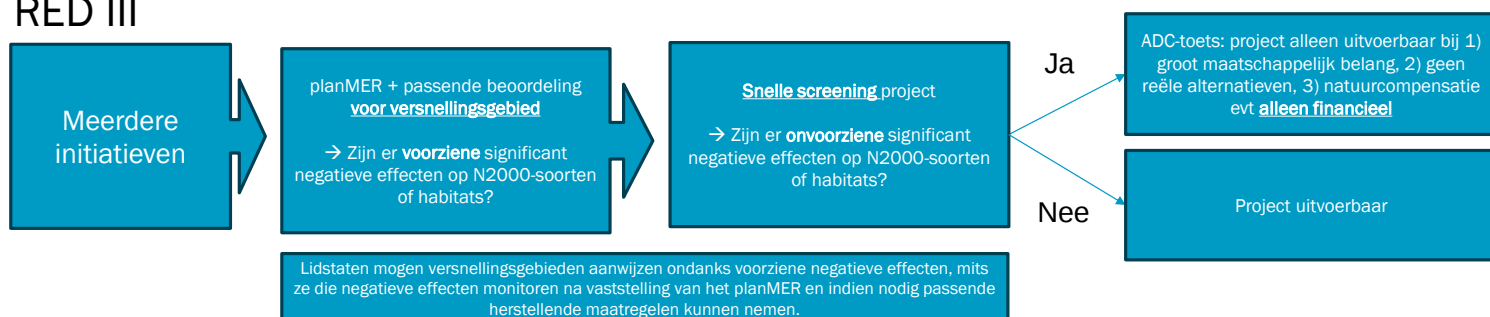
⁴ Artikel 12, eerste lid, van de Habitatrichtlijn en artikel 5 van de Vogelrichtlijn (Richtlijn 2009/147/EG).

Figuur 1.1 Schematische weergave van de reguliere procedure natuurvergunning ten opzichte van de procedure onder REDIII

Normale procedure

RED III

Juridische grondslag financiële compensatie REDIII

Alle projecten in gebieden die zijn aangewezen voor de versnelde uitrol van hernieuwbare energie worden geacht te zijn goedgekeurd na een screening, mits ze voldoen aan de regels en maatregelen in de door lidstaten opgestelde plannen (par. 35 toelichting REDIII). Echter, als een project zeer waarschijnlijk aanzienlijke onvoorzien negatieve effecten zal hebben, moeten lidstaten dit onderwerpen aan een milieueffectbeoordeling en, indien nodig, een passende beoordeling.

Lidstaten mogen echter, in gerechtvaardigde omstandigheden, projecten voor wind- en fotovoltaïsche zonne-energie vrijstellen van deze milieubeoordelingen, gezien hun strategische belang voor het behalen van de hernieuwbare energiedoelstellingen in 2030 (art. 15 REDIII). In dergelijke gevallen moeten projectontwikkelaars *evenredige* mitigerende of compenserende maatregelen nemen. Financiële compensatie is slechts aan de orde indien geen andere evenredige compenserende maatregelen beschikbaar zijn.

Bij het bepalen of maatregelen evenredig zijn, dienen lidstaten rekening te houden met: (par. 46 toelichting REDIII):

- De economische levensvatbaarheid van het project;
- De technische en operationele haalbaarheid;
- De noodzaak van effectieve en versnelde uitvoering, zodat de extra capaciteit aan hernieuwbare energie tijdig in het energiesysteem kan worden geïntegreerd.

Wanneer het gaat om energie-infrastructuur die (mogelijk) door Natura 2000-gebieden moet lopen (waar wind-, zonne-energieprojecten en opslag in principe zijn uitgesloten), zijn lidstaten verplicht na te gaan of in dat specifieke gebied reeds andere infrastructuurprojecten plaatsvinden. In dat geval moet worden onderzocht of bundeling van infrastructuur mogelijk is, wat kan leiden tot beperking van de milieueffecten.

In artikel 13.6a Ow wordt een grondslag voor financiële compensatie onder REDIII opgenomen.

1.3 Onderzoeksvragen

Met de mogelijkheid voor financiële compensatie onder REDIII ontstond de vraag hoe die compensatie dan moet worden vormgegeven en hoe de waarde hiervan bepaald kan worden. Bij de uitwerking van de methodiek stonden de volgende vragen centraal:

- Wat zijn de criteria en randvoorwaarden voor uitwerking van financiële compensatie?
- Op welke wijze dient de borging van de uitvoering van financiële compensatie vormgegeven te worden? En hoe borg je effectiviteit?
- Op welke wijze kan financiële compensatie worden bepaald?

De uitgangspunten voor de methodiek zijn als volgt:

- De methodiek dient het goede evenwicht te vinden tussen een pragmatische aanpak en juridische houdbaarheid binnen de context van REDIII.
- De methodiek dient toepasbaar te zijn voor wind en zon op zee en land en voor opslag en transport van hernieuwbare energie.
- De methodiek dient recht te doen aan de verschillende belangen die er spelen, zoals het belang van natuur versus het belang van een haalbare exploitatie.

Dit achtergronddocument bevat een overzicht van informatie waarmee deze vragen te beantwoorden zijn en die de onderbouwing vormen voor de methodiek.

1.4 Methode en verantwoording

Er zijn uiteenlopende mogelijkheden om natuur te waarderen waarbij verschillende grondslagen kunnen worden gebruikt. Economische waarderungen zijn gebaseerd op de waarde van ecosysteemdiensten, of op schade- of herstelkosten. REDIII stelt dat de financiële compensatie ten goede moet komen aan “programma’s ter bescherming van soorten om de staat van instandhouding van de betrokken soorten te waarborgen of te verbeteren”. De insteek in dit onderzoek is dan ook dat de herstelkosten leidend zijn bij het berekenen van de financiële compensatie: de financiële compensatie moet kunnen voorzien in natuurherstel of de aanleg van vergelijkbare natuur elders.

Op basis van literatuur- en bureaustudie, interviews, analyse van casuïstiek over compensatie in de praktijk en een juridische toets is een stroomschema/beslisboom gevormd, waarmee kan worden nagegaan in welke gevallen financiële compensatie een optie is, en hoe groot deze compensatie voor specifieke projecten moet zijn. Bijlage 1. Betrokken stakeholders bevat een overzicht van de geïnterviewde natuurbeheerders, ontwikkelaars en exploitanten van energieprojecten, NGO’s, bevoegd gezag en experts. De conceptmethodiek is gevoed met potentiële voorbeeldprojecten uit de mapping⁵ voor REDIII en in twee stakeholderbijeenkomsten is de concept-methodiek aan betrokkenen voorgelegd.

⁵ Mapping is het in kaart brengen van mogelijke locaties voor een versnellingsgebied.

1.5 Leeswijzer

Dit achtergronddocument bevat de onderbouwing voor de financiële methodiek onder REDIII en beschrijft de afzonderlijke bouwstenen die samen de methodiek vormen.

Hoofdstuk 2 en hoofdstuk 2.3 bevatten een overzicht van beschikbare informatie over hoe natuurcompensatie in Nederland en elders wordt uitgevoerd. Hieruit volgen de criteria en randvoorwaarden voor de methodiek van financiële compensatie onder REDIII, op welke wijze de borging van de uitvoering van de financiële compensatie vormgegeven dient te worden en welke aandachtspunten er zijn ten aanzien van het borgen van de effectiviteit. De hoofdstukken 4 tot 7 vormen de onderbouwing van de bouwstenen van de financiële methodiek onder REDIII. Hoofdstuk 8 bevat een voorbeeld van de werking van de methodiek. Ten slotte bevat hoofdstuk 9 een conclusie over de toepasbaarheid van de methodiek en aandachtspunten voor de effectiviteit van de financiële methodiek onder REDIII.

2. Natuurcompensatie in Nederland

Conclusies van belang voor de methodiek financiële compensatie onder REDIII

- Er zijn voorbeelden beschikbaar van natuurontwikkeling waarbij een andere partij dan de veroorzaker van de natuurschade de natuurontwikkeling verzorgt.
- Natuurcompensatie kent een aantal risico's:
 - * Effectiviteit van de aanwending van de financiële compensatie
 - * Tijdsperiode van de natuurontwikkeling

Dit hoofdstuk bevat een analyse van praktijkvoorbeelden van natuurcompensatie in Nederland en de fondsen die zijn ingericht om natuurcompensatie te realiseren. In het volgende hoofdstuk wordt aandacht besteedt aan hoe dit in Duitsland en Vlaanderen wordt gedaan.

2.1 Natuurcompensatie in provincies

Compensatie van negatieve effecten op beschermde natuur dat onderdeel is van Natuurnetwerk Nederland (NNN) is onderdeel van provinciaal beleid. In Bijlage 3. Uitwerking Provinciale omgevingsverordeningen staat beschreven hoe de ruimtelijke bescherming van NNN in de Omgevingswet is opgenomen en wat de verantwoordelijkheid van de provincies hierbij is. De provincie moet namelijk regels opnemen in de provinciale omgevingsverordening die borgen dat eventuele negatieve effecten op natuur tijdig worden gecompenseerd, zodanig dat de kwaliteit, oppervlakte en samenhang van het natuurnetwerk behouden blijven. De provincie is vrij om zelf in te vullen hoe, dus financiële compensatie behoort tot de mogelijkheden. De kosten voor natuurcompensatie bestaan in dat geval uit:

- Kosten van de aanschaf van grond/compensatielocatie.
- Kosten om de compensatielocatie in te richten.
- Kosten om één of meerdere natuurbeheertypen te ontwikkelen. Deze kosten bestaan uit het zogenaamde ontwikkelingsbeheer en het reguliere natuurbeheer.
- Andere bijkomende kosten, zoals kosten gerelateerd aan de wijziging van een bestemmingsplan of een noodzakelijk peilbesluit, afhankelijk van de voorgenomen activiteit en de wijze van compensatie.

Gelderland en Utrecht staan bijvoorbeeld geen financiële compensatie toe. In Overijssel, Flevoland, Noord-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Zuid-Holland is het uitgangspunt om negatieve effecten op natuur fysiek te compenseren, maar als dat aantoonbaar niet mogelijk is, kunnen afspraken gemaakt worden over de financiële compensatie van de schade. Opvallend is dat in Limburg juist financieel compenseren het uitgangspunt is.

2.2 Projectvoorbeelden natuurontwikkeling en -compensatie in Nederland

Ten behoeve van inzicht in de kosten en het proces van natuurontwikkeling- en compensatie is onderzoek gedaan naar praktijkvoorbeelden in Nederland. Hieruit volgt de conclusie dat compensatie van natuur volgens een vergelijkbare en gangbare methode wordt vastgesteld, maar de uitvoering in praktijk complex blijkt. Vaak zijn de kosten voor natuurcompensatie onderdeel van het project en daardoor niet openbaar

toegankelijk. Ook is het vaak niet te herleiden of de compensatie effectief is uitgevoerd. Ten slotte is de verdeling van rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen niet altijd eenduidig is.

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de bevindingen van de bestudeerde projecten. De projecten betreffen alleen de aanleg van natte natuur en staan in een aantal gevallen los van negatieve effecten op natuur elders. Na de tabel is een korte beschrijving van het project opgenomen.

Tabel 2.1 Samenvatting praktijkvoorbeelden

Project	Type project	Beoogde natuurontwikkeling en/of compensatie	Betrokken partijen	Resultaat
Ongelijkvloerse kruising Emmen	Aanleg weginfrastructuur	1,4 ha NNN + 2,3 ha bos, gecompenseerd door 2,8 ha nieuw NNN + 2,3 ha nieuw bos	Provincie Drenthe Gemeente Emmen	Financiële compensatie gestort in het Groenfonds Realisatie compensatienatuur onbekend
Hoogspanningsverbinding Eemshaven Vierverlaten	Aanleg energie infrastructuur	5 ha nieuw NNN	Provincie Groningen Beheerder, ondernemers en omwonenden van de Medenertilsterpolder	Realisatie compensatienatuur onbekend
Voordelta/Maasvlakte	Aanleg industriegebied	25.000 ha	o.a. Het Rijk, provincie Zuid-Holland Havenbedrijf Rotterdam, Natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, Stichting De Noordzee, Vogelbescherming Nederland, Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland, Stichting Duinbehoud en Stichting Het Zuid-Hollands Landschap	Realisatie compensatienatuur niet volledig tot uitvoering gekomen
Natuurversterking Noordzee	Versterking van bestaande natuur en herstel van soorten in de Noordzee	Onbekend	Overheid, wetenschap, bedrijven en maatschappelijke organisaties	Onbekend
De Rijke Noordzee	Onderwaternatuur versterken bij bouw van windparken op zee	Onbekend	o.a. Natuur & Milieu en Stichting de Noordzee	de Toolbox
Hertogin Hedwigepolder	Natuurherstel	600 ha	Provincie Zeeland, het Rijk, Vlaamse overheid, inwoners, omwonenden en ondernemers van de Hertogin Hedwigepolder en de Prosperpolder	Hoofddoel te realiseren natuur volbracht

2.2.1 Ongelijkvloerse kruising Emmen (Drenthe)

Nabij Emmen kruisen de N34 en de N391 elkaar. De beoogde nieuwe situatie is een ongelijkvloerse kruising, waardoor voor beide wegen de doorstroming verbetert. In totaal gaat circa 1,4 hectare NNN verloren als gevolg van de ingreep. De provincie Drenthe heeft het nee, tenzij-principe voor NNN-gebied neergelegd in art. 2.28 en 2.29 Provinciale Omgevingsverordening Drenthe. Om het kwaliteitsverlies van bestaande waarden gedurende de ontwikkelingsperiode van het compensatiegebied te overbruggen wordt een extra toeslag in hectares berekend, dit zal in dit geval 2,8 hectare dienen te zijn. Er zal buiten het NNN ook nog circa 2,3 hectare aan bos verloren gaan als gevolg van de ingreep. Dit zal 1 op 1 in oppervlakte worden gecompenseerd. Hoe de grootte van de toeslag is bepaald is niet toegelicht. De compensatie van de geplande kap en oppervlakteverlies binnen de contour van het NNN kan niet worden gerealiseerd binnen de contouren van het werk. Er is daarom een bijdrage ter grootte van de compensatie in het Groenfonds gedaan, zodat op termijn de compensatie gerealiseerd kan worden. Het is niet herleidbaar of de compensatie daadwerkelijk is ontwikkeld. Controle op de aanleg van de compensatienatuur zou volgens de provincie moeten plaatsvinden door de gemeente die het bestemmingsplan vaststelt. Gemeenten geven aan dat dit juist een provinciale verantwoordelijkheid is. Doordat provincie en gemeenten naar elkaar wijzen, vindt geen controle van de natuurcompensatieprojecten plaats⁶.

2.2.2 Hoogspanningsverbinding Eemshaven Vierverlaten (Groningen)

Ruimtelijke ingrepen in het NNN zijn in principe niet toegestaan wanneer significante negatieve effecten voorzien zijn. Een initiatiefnemer is verplicht om de negatieve effecten te verminderen. Voor de nieuwe hoogspanningsverbinding tussen Vierverlaten en de Eemshaven zijn de mogelijkheden voor mitigatie onderzocht, afgewogen en toegepast. In dit project is 4 ha compensatie + 1/3de toeslag bepaald, afgerond naar 5 ha natuurcompensatie (er is geen sprake van financiële compensatie). De omvang van de compensatie is onderbouwd aan de hand van de spelregels EHS.⁷

Inmiddels is dit compensatieproject gerealiseerd in de Medenertilsterpolder, deze natuur wordt beheerd door het Groninger Landschap. Onder boeren in de omgeving van het gebied was echter verzet tegen het plan. Dat verzet kwam niet alleen voort uit mogelijke beperkingen aan hun bedrijfsvoering, maar ook uit de mogelijkheid van aantasting van het landschap. De polder ligt in beschermd nationaal agrarisch cultuurlandschap. De aanleg van een natuurgebied was een ingreep in dat landschap en in strijd met de beschermde status van het gebied⁸.

2.2.3 Voordelta/Maasvlakte (Zuid-Holland/ Noordzee)

De Voordelta ligt voor de kust van Zeeland en Zuid-Holland. Op 24 maart 2000 is de Voordelta aangewezen als Vogelrichtlijngebied en op 19 februari 2008 is het gebied aangewezen als Habitatrichtlijngebied. Op 25 november 2013 is het gebied verkleind vanwege de aanleg van de Tweede Maasvlakte.

⁶ de Jong, E., Pietersma, A., & Heslinga, S. (2023a). Natuurcompensatie - Nota van bevindingen Drenthe: feitelijke beschrijving beleid Drenthe. Noordelijke Rekenkamer.

⁷ de Jong, E., Pietersma, A., & Heslinga, S. (2023b). Natuurcompensatie - Nota van bevindingen Groningen. Noordelijke Rekenkamer.

⁸ Been, J. (2023, januari 21). Boeren Medenertilsterpolder willen geen natuurgebied: 'Gaat ten koste van weidevogels én onze bedrijven'. Opgehaald van RTV Noord: <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/991417/boeren-medenertilsterpolder-willen-geen-natuurgebied-gaat-ten-koste-van-weidevogels-en-onze-bedrijven>

De haven overlapt nu 2,5 procent van het beschermde gebied van de Voordelta. Voor de mitigatie en compensatie van effecten van de aanleg en aanwezigheid van de Tweede Maasvlakte voor de natuur en leefomgeving zijn verschillende maatregelen bedacht. Hierbij is het Natura 2000-afwegingskader uit de natuurbeschermingswetgeving toegepast⁹:

1. Voortoets uitvoeren
2. Passende beoordeling opstellen
3. Onderzoek doen naar alternatieven
4. Dwingende redenen van groot openbaar belang aantonen
5. Waar mogelijk mitigerende maatregelen treffen
6. Resterende schade compenseren

Zo is een bodembeschermingsgebied van 25.000 ha in de Voordelta ingesteld (10 keer de grootte van het oppervlak van de nieuwe haven) met daarbinnen rustgebieden voor vogels¹⁰.

De specifieke kosten van de compensatiemaatregelen in de Voordelta zijn niet bekend gemaakt, maar de totale kosten zijn geraamd op 103 miljoen euro. De plannen zijn echter nooit volledig tot uitvoering gekomen. Natuurorganisaties zitten sinds 2020 met betrokken partijen om de tafel om de natuurcompensatie toch vorm te geven. Natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, Stichting De Noordzee, Vogelbescherming Nederland, Natuur- en Milieufederatie Zuid-Holland, Stichting Duinbehoud en Stichting Het Zuid-Hollands Landschap zijn in 2022 voor het eerst samen naar de rechter gestapt om natuurcompensatie voor de aanleg van de Tweede Maasvlakte af te dwingen. Eind 2022 kregen zij van de rechtbank gelijk. Ondanks die uitspraak is de natuurcompensatie nog niet uitgevoerd.

Natuurcompensatie in de Voordelta bij de Tweede Maasvlakte¹¹

De wettelijke compensatieplicht op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 omvat niet alle schade aan de natuur in de Voordelta. Het betreft alleen de effecten op soorten en habitats waarvoor het gebied onder de Vogel- en Habitatrichtlijnen is aangewezen en waarvoor het effect als negatief en significant is beoordeeld. Schade aan andere soorten en niet-significante schade valt niet onder de compensatieplicht op grond van de Habitatrichtlijn en de Natuurbeschermingswet 1998. [...] De compensatieopgave is geformuleerd ten opzichte van de huidige (aangetaste) kwaliteit van de natuur in de Voordelta. Stel dat de bodemfauna nu 70 procent is van die in een ongerepte situatie, dan wordt alleen die 70 procent tot de compensatieopgave gerekend. Wat het gebied in potentie had kunnen zijn of worden, komt niet in de compensatieopgave tot uitdrukking. [...] De omvang van het bodembeschermingsgebied is tienmaal zo groot als de compensatieplicht vanuit de aanname dat de natuurkwaliteit in het bodembeschermingsgebied met 10 procent zal toenemen. Op grond van de modelvoorspellingen zou het totale effect zelfs groter kunnen zijn. Niettemin is er altijd een kans dat de natuurlijke processen anders verlopen dan de modelvoorspellingen aangeven – 10 procent kwaliteitsverbetering is bij de Voordelta vertaald in '10 procent biomassa van de bodemdieren'. Daarin komen niet alle kenmerken van het habitattype tot uitdrukking.

⁹ Planbureau voor de Leefomgeving. (2008). Natuurcompensatie in de Voordelta bij de aanleg van de Tweede Maasvlakte. Bilthoven.

¹⁰ <https://waterinfo-extra.rws.nl/projecten/lijst-projecten/maasvlakte-2-projecten/aanleg-maasvlakte-2-natuurcompensatie-voordelta/>

¹¹ Planbureau voor de Leefomgeving. (2008). Natuurcompensatie in de Voordelta bij de aanleg van de Tweede Maasvlakte. Bilthoven.

2.2.4 Natuurversterking Noordzee¹²

Het programma natuurversterking Noordzee is een publiek private samenwerking tussen overheid, wetenschap, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Met dit programma wordt gezocht naar mogelijkheden voor meer natuur in de Noordzee te ontwikkelen in combinatie met windparken. Het gaat hierbij dus niet per se om compensatie, maar om versterken van natuur. De maatregelen in het nieuwe programma zijn gericht op het herstel van soorten die in de knel zijn gekomen. Daarbij gaat het niet alleen om diersoorten onder water zoals vissen, zeezoogdieren, haaien en roggen, maar ook om vogels en vleermuizen. Ook werken de betrokken organisaties aan mogelijkheden voor herstel van onderwater- en bodemnatuur zoals riffen en oesterbanken.

Het programma Natuurversterking Noordzee heeft als doel om tot een gezonde, veerkrachtige en natuurrijke Noordzee te komen met ruimte voor natuurlijke processen en duurzaam gebruik. Het programma zal diverse pilots en werkzaamheden daarvoor financieren. Daarvoor is het ook nodig om praktijkgericht te experimenteren en kennis op internationale schaal uit te wisselen. Het gaat bij dit project dus om het herstellen en versterken van natuur en niet om compensatie.

2.2.5 De Rijke Noordzee

Een initiatief van Natuur&Milieu en Stichting de Noordzee om de kansen voor onderwaternatuur bij het bouwen van windparken op zee te verzilveren. In nauwe samenwerking met de wind- en waterbouwsector en de wetenschap werkt De Rijke Noordzee aan natuurversterking onder water door het plaatsen en stimuleren van levende riffen en artificiële structuren, het testen van innovatieve aanpassingen aan funderingsconstructies en wetenschappelijk onderzoek¹³. De kennis en praktijkervaring die zij hiermee opdoen verwerken ze in een digitale omgeving: [de Toolbox](#). Dit is bedoeld als inspiratie voor andere projecten en het combineren van wetenschappelijke kennis en operationele ervaring. Op termijn kan deze Toolbox mogelijk ook voorzien in kentallen voor de ontwikkeling van onderwaternatuur.

2.2.6 Hertogin Hedwigepolder (Zeeland)

Door het ontpolderen van de Hertogin Hedwigepolder (en de Prosperpolder) is een nieuw getijdegebied ontstaan waar het water twee keer per dag in- en uitstroomt. Dit natuurherstelproject is gestart in 2022 afgerond en is bedoeld om de in Europa zeldzame getijdennatuur voor de toekomst te behouden¹⁴. Het ontpolderen komt neer op het onder water zetten van 300 hectare landbouwgrond in de Hedwigepolder door een dijkverlegging, natuurontwikkeling en grondverwerving. De kosten zijn geschat op 80 miljoen euro en worden door België gedragen. Het doel voor de Hertogin Hedwigepolder en Prosperpolder is streven naar een zo groot mogelijk, duurzaam slikken- en schorregebied en een kwaliteitsverbetering van het Sieperdaschor. Verwacht wordt dat de inrichting van estuariene natuur in de Hedwigepolder zal leiden tot uitbreiding van het areaal van habitattypen H1130 (Estuaria), H1310A (Zilte pionierbegroeiing) en H1130A (schorren en zilte graslanden), en mogelijk ook H1320 (slijkgrasvelden). Bij het formuleren van de

¹² <https://www.natuurversterkingnoordzee.nl/>

¹³ <https://www.derijkenoordzee.nl/>

¹⁴ <https://www.zeeland.nl/natuur-en-landschap/natuurpakket-westerschelde#:~:text=Het%20ontpolderen%20van%20de%20Hertogin,de%20uitbreiding%20van%20de%20haven.>

natuurherstelopgave was hier (net als bij de Voordelta) niet vastgelegd in welke verhouding de ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder moet bijdragen aan welk juridisch Habitattype¹⁵.

Provincie Zeeland vermeld in een voortgangsrapportage van september 2024 dat met het ministerie van LNV inmiddels is vastgesteld dat het hoofddoel van het programma, het realiseren van minimaal 600 ha estuariene natuur, is gehaald¹⁶.

De ontwikkeling van natuur in de Hedwigepolder (met name vogels en vissen) wordt nauwlettend in de gaten gehouden. Het NIOZ heeft bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de verwachte ontwikkeling van het gebied. De eerste 10 jaar is de Hedwigepolder een nat natuurgebied met een voedselrijke bodem. De komende 50 tot 100 jaar is nodig om het gebied zich te laten ontwikkelen tot een schorren- en slikkengebied. Dit is bepaald aan de hand van een model dat voorspelt hoe de nieuwe getijdenatuur ontwikkelt¹⁷. Een nieuwsbericht van Instituut Natuur- en bosonderzoek¹⁸ beschrijft de stand van de natuurontwikkeling van één jaar nadat het water het gebied binnen liep: natuurontwikkeling Hedwige Prospergebied gaat boven verwachting snel. De komende jaren zal er een uitgebreide monitoring plaatsvinden in het gebied. Gezien de unieke doelstellingen van dit project, zal het werk worden uitgevoerd door een geïntegreerd kennisconsortium, bestaande uit (1) het NIOZ-UA consortium dat eerder het HPP heeft gemodelleerd, en (2) het Centre of Expertise ZW-Delta consortium bestaande uit de HZ, Deltares, WMR en NIOZ, wat voor de Provincie Zeeland verdiepende monitoring uitvoert van de natuurherstelprojecten Baalhoek, Knuitershoek, Bath, Ossensisse en Zimmerman¹⁹.

2.3 Natuurcompensatiefondsen in Nederland

Wettelijk toestaan om negatieve effecten op natuur financieel te compenseren en een bedrag vaststellen wat betaald moet worden ter compensatie van negatieve effecten zet nog geen zoden aan de dijk. Voor het daadwerkelijke realiseren van de compensatienatuur zal een derde partij aangesteld moeten worden. Bij wie deze verantwoordelijkheid belegd wordt (een bestaande partij, een nieuwe organisatie, een fonds, etc.) is een nog te maken keuze.

In Nederland is in ieder geval al ervaring opgedaan met fondsen voor natuurcompensatie. Vaak wordt daarvoor een centraal punt (fonds) gecreëerd waarvandaan de fysieke en financiële compensatie wordt gecoördineerd. Onderstaande fondsen dienen als voorbeeld voor mogelijkheden van beheer en aanwending van financiële middelen voor compensatie.

¹⁵ Commissie Natuurherstel Westerschelde. (2008). Wennen aan de Westerschelde - advies commissie natuurherstel Westerschelde: alternatieven voor ontpoldering Hertogin Hedwigepolder.

¹⁶ Provincie Zeeland. (2024, september 17). Natuurpakket Westerschelde (NPW). Opgehaald van [zeeland.begrotingsapp.nl: https://zeeland.begrotingsapp.nl/voortgangsrapportage-grote-projecten-ps-meijunijul-2024/project/natuurpakket-westerschelde-npw](https://zeeland.begrotingsapp.nl/voortgangsrapportage-grote-projecten-ps-meijunijul-2024/project/natuurpakket-westerschelde-npw)

¹⁷ NIOZ. (2018, december 19). Nieuw onderzoek toont hoe natuur Hedwige-Prosperpolder zich ontwikkelt na ontpoldering. Opgehaald van NIOZ.nl: <https://www.nioz.nl/en/news/nieuw-onderzoek-toont-hoe-de-natuur-hedwige-prosperpolder-zich-ontwikkelt-na-ontpoldering>

¹⁸ INBO. (2023). Het Hedwige Prospergebied, een jaar later. Opgehaald van [vlaanderen.be: https://www.vlaanderen.be/inbo/nieuws/het-hedwige-prospergebied-een-jaar-later/](https://www.vlaanderen.be/inbo/nieuws/het-hedwige-prospergebied-een-jaar-later/)

¹⁹ Delta Expertise. (a). Ontwikkeling Hedwige-Prosperpolder. Opgehaald van [deltaexpertise.nl: https://www.deltaexpertise.nl/wiki/index.php/HPP_Ontwikkeling_Hedwige-Prosperpolder_VN](https://www.deltaexpertise.nl/wiki/index.php/HPP_Ontwikkeling_Hedwige-Prosperpolder_VN)

Tabel 2.2 Samenvatting compensatiefondsen

Fonds	Doel	Werking	Betrokken partijen	Ervaringen en status
Pilot Versterking Natuurnetwerk (initieel Natuurbank)	Versterken bestaand Natuurnetwerk (initieel het doorbreken van de impasse in het stikstofdossier)	Beheerders van een terrein nabij Natura 2000- of NNN-gebied de kwaliteit van natuur verbeteren of uitbreiden (initieel betreffende natuur opnemen in Natuurbank en natuurschade compenseren met natuur uit de natuurbank.	Staatsbosbeheer	Pilot Natuurbank stopgezet vanwege onzekerheid over effectiviteit en tijdsduur van natuurontwikkeling. Voortgezet ter versterking van Europees en nationaal natuurnetwerk. Compensatiekoppeling is vervallen.
Provinciale natuurcompensatiebank Utrecht	Op voorraad houden van gronden voor realisatie van natuur- en boscompensatieverplichtingen van de provincie en derden	De doorbelasting van de kosten aan compensatieplichtigen wordt bepaald aan de hand van de normkosten voor afwaardering, inrichting, beheer, projectleiding, apparaatskosten en een opslag voor onvoorziene kosten.	Provincie Utrecht	Functioneert goed, maar realiseren van natuur gaan minder snel dan verwacht. Voorraad natuur in de bank is beperkt vanwege financiële mogelijkheden.
Groen ontwikkelfonds Brabant	Ontwikkeling van een robuust en aaneengesloten Natuurnetwerk in Brabant	Geld en grond beschikbaar stellen voor plannen die bijdragen aan het Natuurnetwerk Brabant	Provincie Noord- Brabant	Op basis van de stand van zaken eind 2023 is geconstateerd dat het realiseren van de opdracht niet haalbaar is door beperkte middelen

2.3.1 Pilot Natuurbank/ Versterking Natuurnetwerk

De Pilot Versterking Natuurnetwerk is het vervolg van de pilot Natuurbank. De pilot Natuurbank was door Staatsbosbeheer gestart in het voorjaar van 2021, vooruitlopend op de invoering van de Natuurcompensatiebank (NCB). Dit was een initiatief om de impasse in het stikstofdossier te doorbreken. In november 2022 is besloten de ontwikkeling van het instrument NCB stop te zetten. Staatsbosbeheer heeft daarna de pilot in een iets andere vorm en scope voortgezet, namelijk met het doel het bestaande Natuurnetwerk te versterken.

Natuurcompensatiebank (NCB)

Inmiddels is de NCB dus niet meer actief, maar toch kunnen we er een aantal lessen uit trekken. Het doel van de NCB was om de negatieve effecten van stikstofuitstoot op Natura 2000-gebieden te compenseren. Het idee hierbij was dat beheerders van terreinen dicht bij een Natura 2000-gebied of een Natuurnetwerk Nederland-gebied (NNN) gesubsidieerd de kwaliteit van de natuur konden verbeteren of uitbreiden. Deze natuur kon vervolgens opgenomen worden in de NCB. Als de Rijksoverheid of waterschappen vervolgens een project met stikstofuitstoot en daarmee gepaard gaande natuurschade wilde realiseren, kon het gebruikmaken van natuur uit de NCB om die schade te compenseren. Op deze manier zou het project dan alsnog kunnen doorgaan. Het moest dan wel gaan om projecten van groot openbaar belang, zoals projecten ten behoeve van de menselijke gezondheid of openbare veiligheid. Ook diende eerst de ADC-toets uitgevoerd te worden, voordat van de “bank” gebruik kon worden gemaakt.²⁰

Ondanks dat de resultaten uit de zogenoemde effectentoets van de NCB lieten zien dat de regeling niet zorgde voor extra regeldruk en dat de milieueffecten positief zijn, is de ontwikkeling ervan met ingang van 6 december 2022 stopgezet.²¹ De verklaring die de toenmalige Minister voor Natuur en Stikstof hiervoor gaf, is dat het “onvoldoende zeker is of de gewenste habitats daadwerkelijk gecreëerd kunnen worden”.²² Bijkomende reden is de tijd die nodig is om de habitats te kunnen realiseren; dit kan variëren van drie tot zes jaar of zelfs meer. Vanwege de urgentie van het stikstofprobleem, was deze tijd echter niet beschikbaar. Het stopzetten had dus vooral te maken met de urgentie van het stikstofprobleem. Mogelijk dat het concept bij een minder urgent probleem wel succesvol kan zijn. Een complicatie die optrad bij de pilot was bijvoorbeeld de invloed van omgevingsfactoren die de ontwikkeling van bepaalde habitattypen verhinderde. Ook bleek het politiek gevoelig te liggen om extra beschermde en stikstofgevoelige natuur aan te leggen buiten de bestaande Natura 2000-gebieden.²³

Beleidsuitgangspunten Natuurcompensatiebank

1. Natuurcompensatiemaatregelen moeten zich richten op de Natura 2000- habitattypen en (-leefgebieden van) soorten die (mogelijk) worden aangetast door een project dat gebruikmaakt van de Natuurcompensatiebank.
 - De natuurcompensatie moet de bijdrage van het Natura 2000-netwerk aan het bereiken van een gunstige staat van instandhouding voor deze habitats waarborgen, en liefst vergroten.
 - De precieze ‘ecologische match’ kan per project worden getoetst.
2. De voorkeur gaat uit naar compensatie binnen bestaande Natura 2000- gebieden.

²⁰ [Natuurcompensatiebank \(NCB\) | RVO.nl](#)

²¹ [Effectentoets Wetsvoorstel natuurcompensatiebank.pdf](#)

²² [Intrekking wetsvoorstel natuurcompensatiebank](#)

²³ [staatsbosbeheer-jaarverslag-2022.pdf](#)

- Het aanleggen van stikstofgevoelige natuur buiten Natura 2000- gebied ligt namelijk gevoelig. De grootste natuurwinst kan echter behaald worden door aangrenzend aan Natura 2000- gebied natuur te realiseren. Om de kwaliteit binnen gebieden te verbeteren is vaak uitdagend gebleken²⁴.
 - Compensatienatuur wordt bij voorkeur gebundeld (ook met bestaande natuur) om te voorkomen dat er (minder robuuste) snippers ontstaan met relatief veel externe werking.
3. Voor natuurcompensatie komen diverse maatregelen in aanmerking zoals areaaluitbreiding en kwaliteitsverbetering (in het licht van artikel 6 lid 4 Habitatrictlijn).
- Kwaliteitsverbeteringen maatregelen zijn makkelijker te realiseren in het kader van belemmerende omgevingsfactoren. Areaaluitbreiding aangrenzend aan Natura 2000- gebied is biedt het meeste kansen.
4. Natuurcompensatiemaatregelen moeten aanvullend zijn op de instandhoudingsmaatregelen (en passende maatregelen) die gelden voor de Natura 2000-gebieden. Deze aanvulling noemen we additionaliteit.
- Er is sprake van additionaliteit als het gaat om uitbreiding of kwaliteitsverbetering in Natura 2000-gebieden waar een behoudsdoelstelling geldt en is gerealiseerd.
 - Bij verbeterdoelstellingen of uitbreidingsdoelstellingen kan het beheerplan als referentie dienen. Zo nodig kan de uitwerking van instandhoudingsdoelstellingen in omvang, ruimte en tijd in het beheerplan worden verduidelijkt.
5. Compensatienatuur moet tijdig gereed zijn.
- Voorafgaand aan het moment dat negatieve effecten zullen intreden van een project waarvoor wordt gecompenseerd.
6. Natuurcompensatie kan in beginsel overal in Nederland plaatsvinden, mits de ecologische omstandigheden het toelaten.
- Dit kan binnen Natura 2000-gebieden, in het Natuurnetwerk Nederland, of daarbuiten.
 - Bij compensatie buiten bestaande Natura 2000-gebieden moeten deze locaties worden aangewezen op het moment dat de natuur daadwerkelijk is ontwikkeld en als compensatie wordt ingezet voor een project.
7. Compensatienatuur moet worden ondersteund door de provincie.

Pilot Versterking Natuurnetwerk

Staatsbosbeheer kreeg wel toestemming om de Pilot Natuurbank voort te zetten. Deze pilot was opgezet als leerschool voor de vormgeving van de NCB, en omvatte onder andere natuurprojecten in Gelderland en Limburg. De scope van de pilot is het realiseren van extra natuur(waarde) en daarmee versterken van zowel het Europese als het nationale natuurnetwerk. Ook verbetert de pilot de kwaliteit binnen NNN en/of Natura2000 door middel van additionele beheer- en inrichtingsmaatregelen. De grootste wijziging ten opzichte van de Pilot Natuurbank is dat de compensatiekoppeling is weggefallen. De extra natuurwinst (in oppervlakte en/of in natuurkwaliteit) die met de deelprojecten uit de pilot Versterking Natuurnetwerk wordt gerealiseerd, dient niet meer als compensatienatuur.

2.3.2 Provinciale natuurcompensatiebank Utrecht

Op 26 juni 2018 hebben Generale Staten van Utrecht een provinciale natuurcompensatiebank ingesteld. In deze natuurcompensatiebank worden door de provincie gronden op 'voorraad' gehouden voor de realisatie van natuur- en boscompensatieverplichtingen van de provincie zelf en van derden. Over de uitvoering van de compensatieverplichtingen op gronden van de compensatiebank worden door de provincie overeenkomsten gesloten, zowel intern binnen de provincie als met derden²⁵.

De Utrechtse natuurcompensatiebank is in 2023 geëvalueerd. Uit de evaluatie blijkt dat de bank over het algemeen goed functioneert. Wel gaat het daadwerkelijk realiseren van locaties minder snel dan verwacht,

²⁴ [staatsbosbeheer-jaarverslag-2022.pdf](#)

²⁵ Provincie Utrecht. (2024). Rapportage natuur- en boscompensatie - In de provincie Utrecht 2023. Utrecht: Provincie Utrecht - Landelijke Leefomgeving/ team natuur en landschap.

dit komt met name door doorlooptijden in bestemmingsplannen of door omgevingsvergunningprocedures. Daarnaast is de voorraad aan gronden binnen de compensatiebank beperkt. Gezien de toenemende vraag kan dit compensatieprojecten bemoeilijken en vanwege de beperkte financiële mogelijkheden van de bank is het moeilijk om hier proactief op in te spelen. Tot medio 2024 is bijna 3 miljoen euro ontvangen voor compensatieverplichtingen. De doorbelasting van de kosten aan compensatieplichtigen wordt bepaald aan de hand van de normkosten voor afwaardering, inrichting, beheer, projectleiding, apparaatskosten en een opslag voor onvoorziene kosten. Deze kosten worden jaarlijks geïndexeerd. Het systeem lijkt financieel in evenwicht, maar mogelijk dat de kosten voor inrichting te laag zijn ingeschat.²⁶

2.3.3 Groen Ontwikkelfonds Brabant

Sinds 2014 werkt Groen Ontwikkelfonds Brabant aan een robuust en aaneengesloten Natuurnetwerk in Brabant. Groen Ontwikkelfonds Brabant is een zelfstandige BV, met provincie Noord-Brabant als enig aandeelhouder. Het is niet de bedoeling dat Groen Ontwikkelfonds Brabant zelf nieuwe natuur aanlegt of nieuwe natuur in eigendom blijft houden dus het fonds verkoopt haar grondposities. Het Natuurnetwerk Brabant is een netwerk van natuurgebieden die door ecologische verbindingzones met elkaar verbonden zijn. Ongeveer 90 procent van het natuurnetwerk wordt gevormd door bestaande en al gerealiseerde natuur, maar is nog niet compleet. Er ontbreken gebieden en verbindingen die belangrijk zijn voor dieren en planten. In 2014 kregen zij een tweeledige opdracht mee:

1. Zet de beschikbare hectares en euro's in om het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en ecologische verbindingzones (evz's) te realiseren.
2. Ontwikkel een nieuwe aanpak voor de vrijwillige realisatie van nieuwe natuur in Brabant.

Het eindpunt voor deze opdracht is gericht op 2027, maar inmiddels is bekend dat dit niet gaat lukken. Dit heeft onder andere te maken met de organisatorische maatregelen, financiële middelen, beleidswijzigingen en inzet van instrumenten die nodig zijn voor vrijwillige natuurontwikkeling. Daarnaast zijn er ook grondeigenaren die niet vrijwillig willen meewerken aan het realiseren van nieuwe natuur²⁷.

²⁶ Provincie Utrecht (2024). Rapportage natuur- en boscompensatie.

²⁷ Jaarrekening en bestuursverslag 2023 Groen Ontwikkelfonds Brabant

3. Natuurcompensatie elders

Conclusies van belang voor de methodiek financiële compensatie onder REDIII

- De benadering van compensatie via een puntensysteem naar Duits voorbeeld, waarbij verschillende soorten natuur van gelijke waarden uitgeruild kunnen worden (bijvoorbeeld de Duitse Ökopunkten-systeem) lijkt niet bruikbaar voor de financiële compensatie onder REDIII: de instandhoudingsverplichtingen onder Vogel- en Habitatrichtlijn gelden immers voor specifieke soorten en kunnen niet worden 'gesaldeerd'.
- Het toepassen van een compensatiefactor (naar Vlaams voorbeeld) die afhankelijk is van de ecologische waarde van de getroffen natuur lijkt kansrijk om toe te passen voor de methodiek voor financiële compensatie onder REDIII.
- Het toepassen van een concrete bijdrage per m² (naar Vlaams voorbeeld) voor de realisatie van natuuraanleg ter compensatie van de getroffen natuur die ingezet kan worden voor aankoop van gronden voor natuurontwikkeling lijkt kansrijk om toe te passen voor de methodiek voor financiële compensatie onder REDIII.

3.1 Natuurcompensatie in Duitsland

In Duitsland is natuurcompensatie onder andere van toepassing op 'lichtgroene' natuur en landschapswaarden, en niet alleen op de wettelijke of beleidsmatige beschermde natuurgebieden. In het vervolg van dit hoofdstuk lichten we een aantal methodieken uit die in Duitsland gebruikt worden. Aandachtspunt bij deze voorbeelden is dat het onduidelijk blijft in hoeverre de fondsen (effectief) besteed worden.

3.1.1 Methodieken voortvloeiend uit de Duitse Eingriffsregelung

In Duitsland zijn compensatieverplichtingen geregeld via een 'Eingriffsregelung' / Impact mitigation regulation (IMR). Deze regeling is ingesteld in 1979. Algemeen doel van de regeling is: "het behoud van de huidige ecologische condities (minimum), door voorkoming van aantasting van natuur en landschap en compensatie van onvermijdbare ingrepen". De regeling is niet alleen van toepassing op beschermde natuur, maar lijkt ook van toepassing op vrijwel alle vormen van landgebruik/landbedekking. Op federaal niveau is er geen wettelijk voorschrift of richtlijn waarin bepaald wordt hoe effecten van ingrepen en natuurcompensatie dienen te worden berekend en verrekend. Derhalve hebben de deelstaten vele (>40) verschillende eigen regelingen in gebruik²⁸.

Ecorekeningen worden in Duitsland gebruikt om planning en realisatie van mitigatie en compensatiemaatregelen (bijvoorbeeld in context van milieueffecten) te vereenvoudigen en te optimaliseren. Sinds 1998 zijn diverse ecorekeningen in werking op gemeentelijk en regionaal niveau. In het algemeen zou een ecorekening ontwikkeld moeten worden op basis van een regionale (minimaal gemeentelijk niveau) ruimtelijke, landschappelijke visie. De mogelijkheden die het gebied heeft ten aanzien van ecologische verbeteringen worden hierbij in kaart gebracht. De geschikte en beschikbare percelen worden hierbij opgenomen in een 'pool'. Wanneer maatregelen op één van deze percelen gerealiseerd zijn, wordt het 'tegoed' bijgeschreven op de ecorekening, en dit kan vervolgens gebruikt worden ter compensatie van een ingreep. Het Ökopunktsysteem (zie hierna) is daar een uitwerking van.

²⁸ Broekmeyer, M., Butger, R., & van Teeffelen, A. (2011). Rekenregels natuurcompensatie - een korte literatuurstudie naar methodieken voor ecologische en financiële rekenregels bij natuurcompensatie EHS.

3.1.2 Ökopunktensystem²⁹

In Duitsland zijn partijen die onvermijdbare schade aan de natuur veroorzaken, verplicht om deze te compenseren (*Ausgleichsmaßnahmen*) of te vervangen (*Ersatzmaßnahmen*). Natuurschade wordt hierbij beschouwd als 'gecompenseerd' indien onder andere de functies van de beschadigde natuur zijn teruggebracht tot een *gelijk* niveau als de oorspronkelijke staat. Deze benadering van compensatie sluit aan bij een belangrijk vereiste van REDIII, waarin ook is opgenomen dat bij achteruitgang van natuur financiële compensatie niet is toegestaan. Natuurschade dient minimaal te worden 'vervangen' op gelijkwaardig niveau.

In Duitsland hoeft de schadeveroorzaker deze maatregelen echter niet noodzakelijkerwijs zelf te nemen; hij kan namelijk zogenaamde *Ökopunkte* kopen. Dit zijn punten die bijvoorbeeld een landeigenaar kan verdienen als hij bepaalde inspanningen heeft verricht om de natuur op het landgoed te bevorderen. Deze punten kan de landeigenaar vervolgens verkopen aan een veroorzaker van natuurschade, zodat deze zijn verplichting tot natuurcompensatie kan nakomen. Op deze manier ontstaat er een soort markt voor natuurcompensatie. De prijs van een punt kan variëren en hangt af van verschillende factoren, zoals de grondprijs, vraag en aanbod, looptijd van het natuurversterkende project en individuele contractvoorwaarden.

Volgens het Duitse Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Regionen und Wasserwirtschaft heeft dit compensatiesysteem als voordelen dat er al compensatie is vóórdat natuurschade ontstaat, daarnaast is het systeem sterk vereenvoudigd.³⁰ Ook leidt het systeem tot schaalvoordelen bij het treffen van natuurbeschermingsmaatregelen, omdat maatregelen gebundeld kunnen worden op grotere landgoederen. Dit zorgt voor lagere gemiddelde onderhouds- en administratiekosten. Ook op dit punt kan de huidige Duitse praktijk op het gebied van natuurcompensatie gekoppeld worden aan de gedachte achter REDIII dat versnelling en effectiviteit centraal moeten staan bij de financiële compensatie van natuurschade.

Uit de praktijk blijkt dat de hierboven genoemde vormen van compensatie, ook wel bekend als *Realkompensation*, in Duitsland momenteel het meest gebruikt wordt. Tegelijkertijd bestaan in bepaalde gevallen mogelijkheden om geheel of gedeeltelijk natuurschade financieel te compenseren. Deze mogelijkheden worden hieronder nader toegelicht.

3.1.3 Duitse natuurbescherming

Een belangrijk startpunt voor de natuurbescherming in Duitsland is de Bundesnaturschutzgesetz (BNatSchG).³¹ In artikel 44, lid 1 van deze wet is een verbod op aantasting van de natuur vastgelegd.³² Zo is het bijvoorbeeld niet toegestaan om het leefgebied van beschermde diersoorten te verstoren. Uitzonderingen op dit verbod zijn slechts in beperkte gevallen toegestaan.

²⁹ <https://www.kompensationsmarkt.de/oekopunkte>

https://www.gesetze-im-internet.de/bnatschg_2009/_15.html

https://info.bml.gv.at/dam/jcr:6d9fabff-3476-4e7f-8e3c-8f0d7aa64034/1_GoodPractice_Oekokonto.pdf

³⁰ *Ökokonto und Ökopunkte in Deutschland*

³¹ *BNatSchG - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis*

³² *§ 44 BNatSchG - Einzelnorm*

Een eerste opsomming van uitzonderingen wordt gegeven in artikel 45, lid 7 van de BNatSchG.³³ Hierin worden vijf gronden gegeven die aantasting van de natuur rechtvaardigen met het oog op het maatschappelijk belang. Zo worden inbreuken ten behoeve van onderzoek of inbreuken die gunstige gevolgen hebben voor het milieu als gerechtvaardigde maatschappelijke redenen gezien. Artikel 45b, lid 8 bepaalt dat deze uitzondering ook geldt voor windmolens, mits deze in het algemeen belang worden aangelegd en ze geplaatst worden in een aangewezen gebied.³⁴

Hoewel deze artikelen dus aantasting van de natuur toestaan, moet er wel gecompenseerd worden voor de ontstane schade. Artikel 45d, lid 2 van de BNatSchG bepaalt dat dit moet gebeuren via een financiële compensatie. De opbrengst hiervan moet worden afgedragen aan een fonds dat zorgdraagt voor het behoud en de bescherming van beschermde diersoorten.³⁵ Deze werkwijze sluit ook aan bij de eis uit REDIII die stelt dat bij financiële compensatie beschermingsprogramma's gefinancierd moeten worden bij de bescherming van diersoorten.

De hoogte van de financiële compensatie wordt berekend aan de hand van een formule, die laat zien dat het bedrag afhangt van verschillende factoren.³⁶ Zo moet de werkelijke omzet uit de opwekking van energie worden berekend, waarna dit wordt vermenigvuldigd met een percentage van 2 procent. De uitkomst hiervan vertegenwoordigt een soort basisbedrag dat moet worden afgedragen. Daarnaast behelst de compensatie een bedrag dat gebaseerd is op de kosten van beschermingsmaatregelen. Hiervoor wordt eerst bepaald wat de kosten van natuurbeschermingsmaatregelen zouden zijn. Dit bedrag mag worden verminderd met de misgelopen opbrengsten van de windmolens als gevolg van reeds getroffen maatregelen ter bescherming van de natuur zijn, gemeten over een periode van 20 jaar. Omdat het om een jaarlijks te betalen bedrag gaat, moet dit deel van de berekening nog gedeeld worden door de verwachte levensduur van de windmolens á 20 jaar.

Een tweede uitzondering op het verbod tot aantasting van de natuur is te vinden in de *Windenergieflächenbedarfsgesetz*, ook wel de WindBG genoemd. Deze wet heeft tot doel om het bouwen van windmolenparken te versnellen en te vereenvoudigen.³⁷ Als een uitwerking hiervan, zijn in artikel 6, lid 1 van deze wet enkele versoepelingen in het vergunningsproces voor de aanleg van windmolens vastgelegd.³⁸ Zo worden ontwikkelaars ontzien van de verplichting een milieueffectenrapportage (*Umweltverträglichkeitsprüfung*) aan te leveren, mits de windmolens gebouwd worden in een aangewezen gebied dat al in zijn geheel is getoetst op milieueffecten en dit gebied geen Natura 2000-gebied is. Vervolgens moet de verantwoordelijke overheid passende maatregelen nemen om vleermuizen te beschermen. Als dit niet mogelijk is, moet deze overheid ervoor zorgen dat de exploitant de schade compenseert door middel van een jaarlijkse betaling.

Bij de hoogte van de compensatie wordt rekening gehouden met eventueel getroffen beschermingsmaatregelen voor vogels. Indien deze maatregelen de productie van de windturbine

³³ [§ 45 BNatSchG - Einzelnorm](#)

³⁴ [§ 45b BNatSchG - Einzelnorm](#)

³⁵ [§ 45d BNatSchG - Einzelnorm](#)

³⁶ [Anlage 2 BNatSchG - Einzelnorm](#)

³⁷ [§ 1 WindBG - Einzelnorm](#)

³⁸ [§ 6 WindBG - Einzelnorm](#)

beïnvloeden of deze meer dan 17.000 euro per megawatt hebben gekost, is er nog een financiële compensatie van 450 euro per megawatt verschuldigd. In de overige gevallen bedraagt de financiële compensatie 3.000 euro per megawatt. Het verschil met de eerdergenoemde compensatie binnen de meer algemene BNatSchG is dat het bij de WindBG gaat om de bescherming van vleermuizen, terwijl de BNatSchG ziet op allerlei beschermde diersoorten.

3.2 Natuurcompensatie in Vlaanderen

Ook in Vlaanderen³⁹ is het behouden van natuur en in het bijzonder bos een speerpunt. Eventuele ontbossing moet gecompenseerd worden door elders bomen aan te planten of met een financiële bosbehoudsbijdrage dat wordt ingezet om nieuw bos te realiseren. Ontbossing is bij uitzondering mogelijk in Vlaanderen. In die gevallen moet eerst een omgevingsvergunning tot ontbossing verkregen worden. Een goedgekeurd boscompensatievoorstel geldt als voorwaarde bij die vergunning. Om een gelijkwaardig bosareaal te behouden in Vlaanderen geldt er een boscompensatieplicht voor:

- De houder van de omgevingsvergunning tot ontbossing (tenzij er al werd gecompenseerd door de houder van de omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden).
- De houder van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden als de verkaveling in een deels of geheel bebost terrein is gelegen.

Om een gelijkwaardig bosareaal te behouden wordt de oppervlakte van de ontbossing in m² vermenigvuldigd met een boscompensatiefactor. Deze factor is afhankelijk van de ecologische waarde van het bos, waarbij de boomsoortensamenstelling bepalend is, variërend tussen 1 en 3 zoals weergegeven in onderstaande tabel. De hoogste compensatiefactor geldt voor bossen met aanwezigheid van een of meerdere Europees te beschermen boshabitats.

In Vlaanderen mag de initiatiefnemer zelf kiezen op welke manier compensatie plaatsvindt. Financiële compensatie behoort tot de opties. De financiële boscompensatie wordt als volgt berekend: Oppervlakte ontbossing (in m²) * boscompensatiefactor * 5,60 euro/m². De bosbehoudsbijdrage bedraagt 5,60 euro sinds 19 april 2024 en wordt jaarlijks geïndexeerd. Het geld dat als bosbehoudsbijdrage gestort wordt, is bedoeld voor de realisatie van bosaanleg ter compensatie van de ontbossing. Het geld wordt ingezet voor aankoop van te bebossen gronden door Natuur en Bos. Ook lokale besturen, natuurverenigingen en gewone burgers kunnen door middel van een jaarlijkse projectoproep ondersteuning krijgen van Natuur en Bos voor het verwerven van te bebossen gronden.

³⁹ <https://natuurenbos.vlaanderen.be/bomen-en-bossen/bomen-kappen-bos/boscompensatie>

Tabel 3.1 Boscompensatiefactoren voor vaststelling boscompensatieplicht Vlaanderen

Type bos	Boscompensatie- factor	Bosbehouds- bijdrage (€/m ²)
Niet-inheems loofbos en/of naaldbos: grondvlak bestaat uit minstens 80 % niet - inheems loofhout, naaldbout of een menging hiervan	1	5,60
Gemengd bos: grondvlak inheems loofhout ligt tussen 20 en 80 %	1,5	8,40
Inheems loofbos: grondvlak bestaat uit minstens 80 % inheems loofhout	2	11,20
Bos dat beantwoordt aan overige habitats.	3	16,80

4. Locaties en type projecten voor hernieuwbare energie

Conclusie(s) voor de methodiek financiële compensatie onder REDIII

- Locaties voor de duurzame opwek van elektriciteit op land, zee en binnenwateren die aangewezen zijn als versnellingsgebied onder REDIII kunnen onder voorwaarden financiële compensatie toepassen.
- Voor zon, wind, opslag en infrastructuurprojecten wordt het onder voorwaarden mogelijk om financiële compensatie toe te passen.
- Natura 2000-gebieden worden uitgesloten voor projecten gericht op de opwek van hernieuwbare energie (behalve bebouwde omgeving binnen deze gebieden).
- Voor infrastructuur die benodigd is voor hernieuwbare energie kunnen Natura 2000-gebieden wel meegenomen worden. Er zal dan wel aangetoond moeten worden dat er geen alternatief is en dat er mitigerende maatregelen of compensatie getroffen worden als er negatieve effecten zijn voor natuur of milieu.

4.1 Locaties: versnellingsgebieden

In Nederland worden versnellingsgebieden in kaart gebracht via een inventarisatie van rijks-, provinciale- en gemeentelijke initiatieven. Op 31 maart 2025 is de definitieve lijst van de 'mapping' ter consultatie aangeboden. 21 februari 2026 is de uiterste datum waarop Nederland tenminste 1 versnellingsgebied moet hebben aangewezen.

Alleen in de aangewezen versnellingsgebieden onder REDIII kan, onder bepaalde voorwaarden, worden afgeweken van Europese natuur- en milieuwetgeving. Volgens REDIII is dit: "een gebied voor de versnelde uitrol van hernieuwbare energie: een specifieke locatie of gebied, te land, ter zee of op binnenwateren, die/dat een lidstaat heeft aangewezen als bijzonder geschikt voor de installatie van installaties voor de productie van hernieuwbare energie" (Art. 1 para. 1 lit. c REDIII).

Voor de procedure en de aangewezen gebieden voor versnellingsgebieden onder REDIII verwijzen we naar [de site van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland](#). Hier is de meest actuele informatie beschikbaar over REDIII in Nederland.

4.1.1 Borging financiële compensatie in bestaande natuurwetgeving

In het geval dat beschermde natuur door een project wordt aangetast, moet ook de reeds bestaande wetgeving toestaan dat financiële compensatie wordt aangewend om de negatieve effecten te compenseren. De REDIII stelt in artikel 16 bis dat lidstaten de projecten onder REDIII als van groter belang mogen beschouwen. Dit betekent dat deze projecten als van groot openbaar belang worden beschouwd, waarbij de volksgezondheid en openbare veiligheid zwaarwegende belangen zijn. Dit kan dus een uitzonderingspositie opleveren op grond van onder andere de Vogel- en Habitatrichtlijn. Door deze positie voor projecten onder de REDIII kan, op basis van dwingende redenen van groot openbaar belang, financiële compensatie plaatsvinden in het kader van deze reeds bestaande natuurwetgeving.

4.1.2 Financiële compensatie in beschermde natuur onder voorwaarden mogelijk

Hoewel Natura 2000-gebieden in principe zijn uitgesloten (behalve voor infrastructuur) kunnen versnellingsgebieden wel gebieden omvatten die vallen onder andere kaders en richtlijnen die gericht zijn op natuurbescherming, zoals de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KMS) of Natuurnetwerk Nederland (NNN). Deze zijn allen bedoeld om bepaalde natuur(typen) te beschermen of te ontwikkelen, maar hebben niet altijd dezelfde status als gebieden die onder de eerdergenoemde natuurbeschermingswetten vallen. In versnellingsgebieden waar deze richtlijnen van toepassing zijn is financiële compensatie onder voorwaarden dus mogelijk een uitkomst.

4.2 Type projecten voor hernieuwbare energie

Hernieuwbare energie volgens REDIII is energie uit hernieuwbare niet-fossiele bronnen, namelijk:

- Windenergie
- Zonne-energie (thermische zonne-energie en fotovoltaïsche energie)
- Geothermische energie
- Osmose-energie
- Omgevingsenergie
- Getijdenenergie
- Golfslagenergie en andere energie uit de oceanen
- Waterkracht
- Energie uit biomassa
- Stortgas
- Gas van rioolzuiveringsinstallaties
- Biogas.

Daarnaast vallen de benodigde installaties en infrastructuur ook onder projecten voor hernieuwbare energie, namelijk:

- Installaties voor de opwekking van hernieuwbare energie, waaronder hernieuwbare waterstof.
- Alles wat nodig is voor de aansluiting op het net en voor de opslag van de opgewekte energie.
- Onder gerelateerde infrastructuur wordt onder REDIII verstaan elektriciteits-, gas-, en warmtenetten of opslag die nodig zijn om hernieuwbare energie in het energiesysteem te integreren⁴⁰.

Financiële compensatie is mogelijk voor wind- en fotovoltaïsche zonne-energieprojecten die zijn vrijgesteld van de milieu- en natuurbedoelingen en voor netwerk- en opslaginfrastructuur wanneer evenredige mitigerende maatregelen en evenredige compenserende maatregelen niet beschikbaar zijn. Voor alle hernieuwbare niet-fossiele bronnen (dus exclusief wind, zond, infra en opslag) geldt dat als tijdens de snelle screening blijkt dat significant negatieve effecten niet uit zijn te sluiten er alsnog een projectMER opgesteld moet worden (bij deze type projecten komt men in de procedure dus per definitie niet uit bij financiële compensatie als laatste redmiddel. In de Memorie van Toelichting REDIII⁴¹ staat “Als uit de screening blijkt dat er toch negatieve effecten zijn en als er geen mitigerende maatregelen beschikbaar zijn bij vrijgestelde

⁴⁰ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/red-iii>

⁴¹ https://www.internetconsultatie.nl/rediii_versnellen/document/13702

wind- en zonne-energieprojecten en bij projecten gericht op netten en opslag, kunnen compenserende maatregelen worden getroffen. Die kunnen, als er geen andere evenredige compenserende maatregelen beschikbaar zijn, de vorm aannemen van financiële compensatie. Als die negatieve effecten de bescherming van soorten betreft, geeft de richtlijn als voorbeeld dat de exploitant voor de duur van de exploitatie van de installatie financiële compensatie betaalt voor beschermingsprogramma's voor de waarborging of verbetering van de staat van instandhouding van de betrokken soorten."

Samengevat betekent dit dat als bij de screening in de planprocedure blijkt dat er toch significante effecten zijn die niet gemitigeerd kunnen worden en waarvoor fysieke compensatie geen oplossing biedt, dan biedt REDIII de mogelijkheid financieel te compenseren, maar dit geldt alleen voor wind-, opslag- en zonprojecten en voor infrastructuur voor hernieuwbare elektriciteit.

5. Type en omvang van effecten van hernieuwbare energieprojecten

Conclusie(s) voor de methodiek financiële compensatie onder REDIII

- Projecten met negatieve effecten in Natura 2000-gebieden zijn uitgesloten van het toepassen van financiële compensatie onder REDIII.
- Projecten met negatieve effecten op Rode Lijst-soorten zijn niet wenselijk, maar niet uit te sluiten van financiële compensatie onder REDIII.
- Projecten die leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van habitattypen en soorten zijn uitgesloten van het toepassen van financiële compensatie.
- Ten tijde van het opstellen van de planMER bekende negatieve effecten worden zoveel mogelijk al binnen het plan voorkomen en komen niet in aanmerking voor financiële compensatie.
- Projecten met effecten waarvan de grootte niet in te schatten is, geven een te groot risico op blijvende of onderschatte effecten, daarom is het financiële compensatie hier niet wenselijk of niet mogelijk.

Windturbines kunnen bijvoorbeeld door ronddraaiende wieken hinder en schade opleveren voor beschermde dier- en plantsoorten en natuurgebieden. Planten en dieren kunnen verdwijnen door het aanleggen van de benodigde verharding voor een turbine, of het rooien van beplanting en dempen van sloten. Bij zonnepanelen kan er een risico zijn op het verliezen of aantasten van foerageer-, broed-, rust en slaapplekken op land en water. Ook het afvangen van licht door de panelen kan een negatief effect hebben op onderwater- en bodemleven wat de voedselbeschikbaarheid voor vogels bijvoorbeeld vermindert.

De bescherming van planten en dieren is op Europees niveau geregeld. Projecten in versnellingsgebieden aangewezen onder REDIII hebben geen uitzonderingspositie voor de wetten die voor natuurbescherming ingericht zijn en vallen nog steeds onder toetsing aan deze natuurwetgeving. Het uitgangspunt is dat er geen sprake mag zijn van blijvende en/of onomkeerbare effecten op natuur, soorten of allebei. De voorwaarde om een inschatting te kunnen maken van die effecten is de ligging en aanwezigheid van beschermde natuurdoeltypen en soorten en uiteraard voldoende kennis van ingreep-effectrelaties die horen bij hernieuwbare energieprojecten op de verschillende locaties.

5.1 Beschermde gebieden en soorten in Nederland

5.1.1 Natura 2000-gebieden in Nederland

Natura 2000-gebieden beschermen plant- en diersoorten die in Europa bedreigd zijn en hun natuurlijke leefomgeving. Het doel hiervan is dat de biodiversiteit behouden blijft. De Omgevingswet beschermt Natura 2000-gebieden. Het Natura 2000-netwerk in Nederland kent 162 gebieden die zijn aangewezen onder de Vogelrichtlijn en onder Habitatrichtlijn (zie Figuur 5.1). Alle gebieden zijn geselecteerd op grond van het voorkomen van soorten en habitattypen die vanuit Europees oogpunt bescherming nodig hebben. Op [de site van het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur](#) is specifieke gebiedsinformatie te vinden over de alle Nederlandse Natura 2000-gebieden.

Welke natuur beschermd is onder Natura 2000 is opgenomen in het Natura 2000 Profielendocument ⁴².

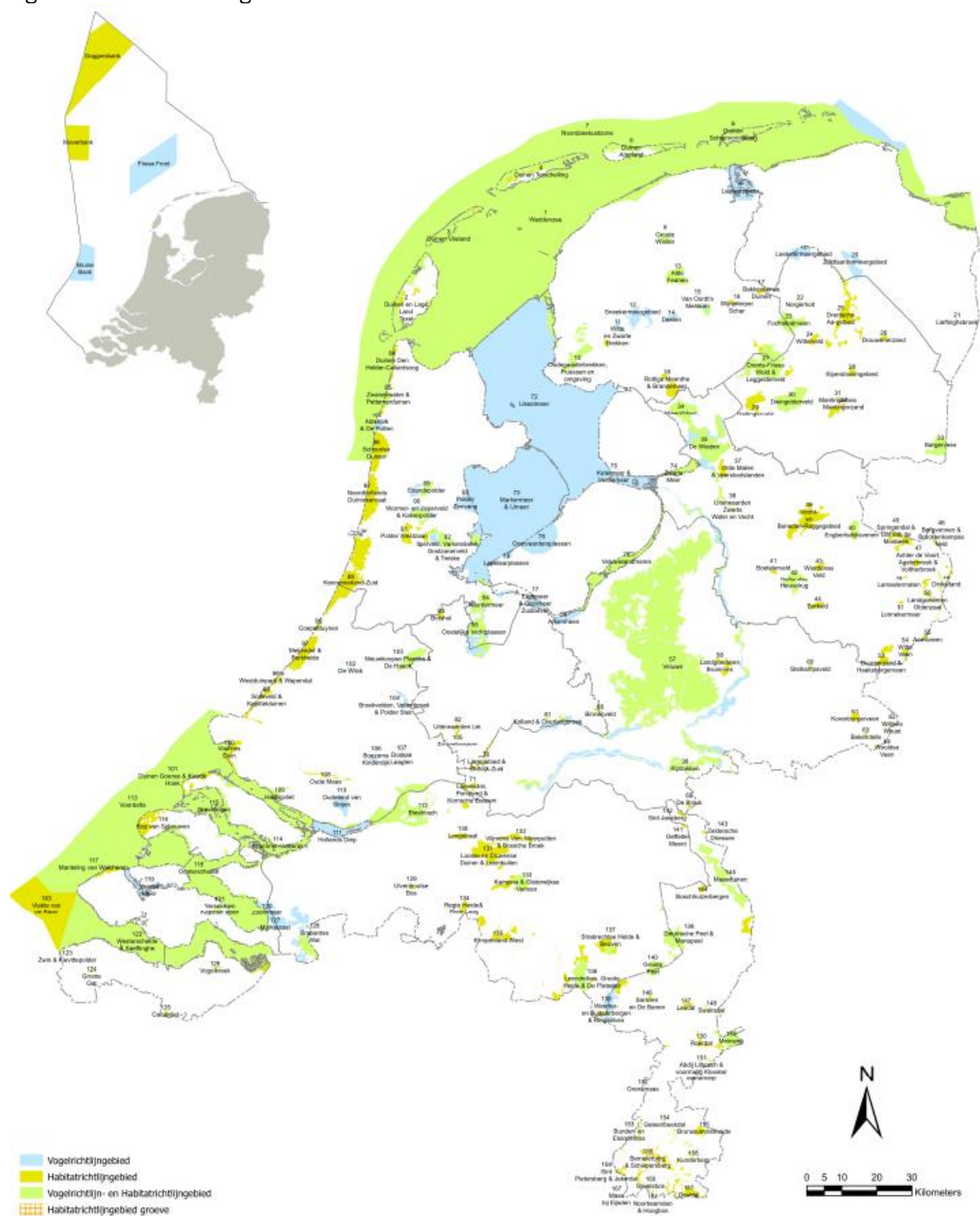
Een habitatype is een bepaald type ecosysteem op het land of in het water met kenmerkende eigenschappen. Habitatrichtlijnsoorten zijn soorten die onder de Europese Habitatrichtlijn vallen.

Vogelrichtlijnsoorten zijn soorten die onder de Europese Vogelrichtlijn vallen. De volgende prioritaire habitattypen en – (vogel)soorten lopen het gevaar uit Nederland te verdwijnen:

- Habitattypen:
 - Grijze duinen
 - Duinheiden met kraaihei
 - Duinheiden met struikhei
 - Pionier begroeiingen op rotsbodem
 - Stroomdalgraslanden
 - Heischrale graslanden
 - Actieve hoogvenen
 - Galigaanmoerassen
 - Kalktufbronnen
 - Hoogveenbossen
 - Vochtige alluviale bossen
- Habitatrichtlijnsoorten
 - Spaanse vlag
 - Noordse woelmuis

⁴² <https://www.natura2000.nl/beschermde-natuur>

Figuur 5.1 Natura 2000-gebieden in Nederland

Bron: Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

5.1.2 Rode lijsten met soorten dieren en planten

De Rode Lijst bevat een overzicht van soorten die zijn verdwenen of dreigen te verdwijnen. Voor een groot deel worden soorten die met uitsterven worden bedreigd of kwetsbaar zijn beschermd door de Vogelrichtlijn of de Habitatrichtlijn. Voor soorten die niet onder die richtlijnen vallen, gebeurt dat met de rode lijsten. De staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) stelt de rode lijsten vast (artikel 2.19, lid 5, onder a, onder 3° van de Omgevingswet). Per soortgroep (zoals dagvlinders, amfibieën, vaatplanten) staan de [rode lijsten op de website van het Nederlands Soortenregister](#). Voor Nederland zijn er voor 18 soortgroepen Rode Lijsten opgesteld. Langs de kust en in Limburg, rond Nijmegen, in Overijssel en Drenthe zijn veel soorten aanwezig die op de Rode Lijst staan (zie de donkergroen gekleurde gebieden in Figuur 5.2).

Het behoud of het herstel van rode lijst soorten is de verantwoordelijkheid van provincies. In tegenstelling tot soorten die onder de Habitat- of Vogelrichtlijn vallen, hebben rode lijsten geen juridische status en vallen dus niet onder beschermingsregels. Pas als soorten op de rode lijst opgenomen zijn als soort van nationaal belang in bijlage IX van het Besluit activiteiten leefomgeving of in de Vogelrichtlijn of de Habitatrichtlijn gaan beschermingsregels gelden. Van belang voor de toepassing van eventuele financiële compensatie onder REDIII voor negatieve effecten op soorten die op de rode lijsten staan, is dus de wetenschap dat deze projecten niet zijn uitgesloten van financiële compensatie maar dat er grote risico's voor kwetsbare soortgroepen bij komen kijken.

Figuur 5.2 Soortendiversiteit van Rode-Lijstsoorten

Bron: Nationale Databank Flora en Fauna, 2017

5.2 Effecten op natuur, soorten of allebei

Tijdens de planprocedure worden onderzoeken uitgevoerd naar de effecten van hernieuwbare energieprojecten binnen het versnellingsgebied. Het kan hierbij gaan om effecten op (beschermde) natuur of soorten of allebei. Alleen als bij de screening (zie Figuur 1.1) blijkt dat het zeer waarschijnlijk is dat er ondanks genomen maatregelen in de alternatieven die in de planMER beoordeeld zijn aanzienlijke onvoorziene effecten voor het milieu of de natuur zullen optreden, zullen alsnog extra maatregelen op projectniveau moeten worden getroffen om de negatieve effecten te mitigeren of compenseren.

5.2.1 Financiële compensatie voor Natura2000-gebieden

Zoals eerder beschreven is op dit moment de ADC-toets van kracht waar op basis van drie voorwaarden wordt nagegaan of er voor een project een natuurvergunning wordt afgegeven. Volgens de REDIII zijn Natura 2000-gebieden uitgesloten voor opwekking van energie of energieopslag. Bij uitzondering en onder bepaalde voorwaarden is energie-infrastructuur wel toegestaan. Projecten in versnellingsgebieden nabij beschermde natuur kunnen echter alsnog negatieve effecten hebben op beschermde soorten door bijvoorbeeld barrièrewerking richting broed- of foerageergebieden. Dit wordt externe werking genoemd, en is ook niet toegestaan als daarmee significante doelsoorten geraakt worden.

5.2.2 Financiële compensatie voor Vogel- en Habitatrichtlijngebieden

Het behoud van soorten en herstel van hun leefgebieden is wettelijk op Europees niveau vastgelegd in de Vogelrichtlijn uit 1979 en de Habitatrichtlijn uit 1992. Sinds 2024 is daar de EU-natuurherstelverordening aan toegevoegd. In Nederland zijn deze Europese wetten omgezet in nationale wetgeving via de Omgevingswet. Deze wetten vereisen dat de lidstaten bepaalde handelingen die eventueel schadelijk zijn voor vogels en andere aangewezen dier- en plantensoorten verbieden.

Projecten in het kader van REDIII zijn niet toegestaan in gebieden uit de Vogel- en Habitatrichtlijn als er verlies van soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn of bijlage II bij de Habitatrichtlijn optreedt. Dit betekent dat compensatie niet als oplossing kan dienen wanneer populatieverlies dreigt op te treden. Indirect volgt hieruit dat wanneer financiële compensatie niet voorkomt dat populaties van deze soorten verloren gaan, deze vorm van compensatie ook niet mogelijk of toegestaan is⁴³.

In aangewezen gebieden zijn projecten wel toegestaan in het geval van dwingend openbaar belang en als vooraf in afdoende mate gecompenseerd kan worden voor het daadwerkelijke verlies. Als vooraf compenseren niet mogelijk is, of de negatieve effecten niet direct door het project ontstaan, wordt een project toegestaan onder voorwaarde dat er geen nettoverlies is in de algehele samenhang van Natura 2000 en dat de verliezen zo snel mogelijk (in ieder geval ter voorkoming van de aantasting van de algehele samenhang van Natura 2000 of verdere aantasting) extra gecompenseerd worden.

5.2.3 Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Het Natuurnetwerk Nederland (voorheen de Ecologische Hoofdstructuur - EHS) is een netwerk van natuurgebieden dat op provinciaal niveau wordt beheerd. De bescherming en compensatieregels voor het NNN verschillen per provincie, maar het uitgangspunt is dat significante aantasting van natuurwaarden niet is toegestaan, tenzij compensatie plaatsvindt.

Met de komst van de Omgevingswet (2023) is het strikte 'nee, tenzij'-principe van de EHS vervallen. Provincies hebben nu meer vrijheid om compensatie-eisen op te leggen. Dit heeft geleid tot verschillende beleidsbenaderingen per provincie, waarbij sommige striktere fysieke compensatie eisen en andere financiële compensatie onder voorwaarden toestaan.

5.2.4 Provinciale uitwerking omgevingsverordeningen

Omgevingsverordeningen verschillen per provincie (zie ook 2.1). Provincies stellen hun eigen eisen voor wat betreft de compensatie van schade aan natuur. In Tabel 5.1 hebben we de hoofdlijnen uit de omgevingsverordeningen van de verschillende provincies samengevat. In het vervolg van deze sectie lichten we een aantal provincies uit. Bijlage 3. Uitwerking Provinciale omgevingsverordeningen bevat per provincie een uitgebreide beschrijving van de verordeningen.

⁴³ Brussel, 21.11.2018 C (2018) 7621 final Mededeling van de Commissie Beheer van Natura 2000-gebieden De bepalingen van artikel 6 van de habitatrichtlijn (92/43/EEG)

Provincies die alleen fysieke compensatie toestaan

In het merendeel van de omgevingsverordeningen ligt de focus op het fysiek compenseren van ingrepen in natuur. De omgevingsverordening van Gelderland is hier een voorbeeld van. De verordening in Gelderland is specifiek van toepassing bij plannen voor windturbines in gebieden die zijn aangeduid als “Gelders Natuurnetwerk windturbines onder voorwaarden mogelijk”. De initiatiefnemer dient dan in een natuurversterkingsplan vast te leggen schade aan natuur beperkt en gecompenseerd wordt. Het verloren oppervlakte aan natuur dient voor 200 procent gecompenseerd te worden. Andere voorbeelden van provincies waar alleen fysieke compensatie mogelijk is zijn Utrecht en Zuid-Holland.

Tabel 5.1 Overzicht provinciale omgevingsverordeningen en bijbehorende compensatievormen

Provincie	Compensatievorm	Specifieke voorwaarden
Gelderland	Fysieke compensatie	Vereist bij windturbines in het Gelders Natuurnetwerk (GNN)
Overijssel	Fysieke en financiële compensatie	Bevat compensatie-eis voor weidevogelgebieden en richtlijnen voor natuurcompensatie
Flevoland	Fysieke en financiële compensatie	Voorwaarden vastgelegd in de omgevingsverordening
Utrecht	Fysieke compensatie	Strikte eisen vastgelegd in de omgevingsverordening
Noord-Holland	Fysieke en financiële compensatie	Financiële compensatie toegestaan onder voorwaarden
Zuid-Holland	Fysieke compensatie	Geen financiële compensatie toegestaan
Zeeland	Fysieke en financiële compensatie	Financiële compensatie toegestaan onder voorwaarden
Noord-Brabant	Fysieke en financiële compensatie	Onder voorwaarden toegestaan, gebaseerd op ontwikkeltijd van de natuur
Limburg	Financiële compensatie als uitgangspunt	Eerst financieel compenseren, daarna pas fysiek

Financiële compensatie als uitgangspunt in Limburg

De provincie Limburg kijkt als enige provincie eerst naar financiële compensatie en vervolgens naar fysieke compensatie. Financiële compensatie is in Limburg niet mogelijk als een activiteit in of nabij Natura 2000- of Habitat- en Vogelrichtlijngebieden een significant negatief effect heeft op de instandhoudingsdoelstellingen voor deze gebieden. Eén-op-één compensatie is vereist op het moment dat wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Limburg en als de kernkwaliteit “groen karakter” wordt vernietigd, verstoord of versnipperd. Het bepalen van de compensatieopgave gaat uit van vier categorieën, zoals getoond in Tabel 5.2, waarbij de kwaliteitstoetslag bestaat uit de oppervlakte aan natuur die additioneel is aan de verloren gegane oppervlakte aan natuur met als doel om het als gevolg van een activiteit ontstane verlies aan natuurwaarden dat moeilijk of slechts na lange ontwikkelingstijd te realiseren is, te compenseren.

Tabel 5.2 Natuurcategorieën omgevingsverordening Limburg

Categorie natuur	Vervangbaarheid	Ontwikkelingstijd	Kwaliteitstoeslag
1	Snel	< 2 jaar	0 %
2	Gemakkelijk	2 - 25 jaar	33 %
3	Matig	25 - 100 jaar	66 %
4	Moeilijk of niet	> 110 jaar	> 66 % tot maximaal 100 %

Onder de volledige kosten van de uitvoering van de compensatiemaatregelen worden in ieder geval de kosten van grondverwerving, inrichting, beheer gedurende 10 jaar na voltooiing van de inrichting en alle daarmee samenhangende overheadkosten. Ter waarborging van een zorgvuldige en tijdige uitvoering van de compensatie dient een waarborgsom van 50 procent van de bankgarantie overgemaakt te worden. De bankgarantie is afbouwend en wordt op basis van veldcontroles van de compensatie conform het compensatieplan verminderd. Indien de compensatie niet (geheel) vóór de start van de activiteit is gerealiseerd (dus in het geval van financiële compensatie) valt de bankgarantie in zijn geheel toe aan de Provincie Limburg die daarmee binnen een termijn van drie jaar (het ontbrekende deel van) de compensatie laat uitvoeren. Gedeputeerde Staten stellen in het eerste kwartaal van elk kalenderjaar de hoogte van het normbedrag vast per hectare voor financiële compensatie.

Tabel 5.3 Normbedrag in € per hectare bij financiële natuurcompensatie in 2025

Per hectare	Regio 1	Regio 2	Regio 3	Regio 4	Regio 5
Normbedrag	€ 128.375	€ 135.936	€142.333	€ 125.467	€ 133.609

Bron: Besluit normbedrag financiële natuurcompensatie Limburg 2025⁴⁴

Het normbedrag financiële compensatie is bepaald voor vijf regio's en bestaat uit de grondprijs, aankoopkosten, inrichtingskosten, beheerkosten en een risico-opslag van 10 procent van de inrichtingskosten. De initiatiefnemer stort de verplichte financiële compensatie bij de Provincie Limburg.

5.3 Effect op staat van instandhouding is bepalend

De Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn verplichten de lidstaten van de Europese Unie om een gunstige staat van zowel habitattypen als soorten te behouden of te herstellen. De staat van instandhouding van de Habitatrichtlijn wordt elke 6 jaar geüpdatet. Bij de laatste analyse was de conclusie dat ongeveer driekwart van de habitatrichtlijnsoorten in een ongunstige staat van instandhouding verkeerd. Het einddoel van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) is om alle soorten en habitattypen onder de VHR in een gunstige (HR) staat te brengen en de vogelpopulaties te verbeteren (VR). Dit doel is nog niet in zicht. Het korte termijn doel is dat soorten en habitattypen niet mogen verslechteren ⁴⁵.

De staat van instandhouding wordt vastgesteld aan de hand van de status en trends in de verspreiding, populatieomvang van de soort, de kwaliteit van het leefgebied en het toekomstperspectief. Voor habitattypen gaat het om de verspreiding, oppervlakte, structuur en functie en toekomstperspectief.

⁴⁴ <http://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR737508>

⁴⁵ Compendium voor de Leefomgeving (2021, 7 juli) Staat van instandhouding soorten en habitattypen Habitatrichtlijn en trends vogels Vogelrichtlijn, 2013-2018

Projecten voor hernieuwbare energie zijn uitgesloten van de toepassing van financiële compensatie onder REDIII tenzij aangetoond kan worden dat de staat van instandhouding van soorten en habitattypen niet verslechteren.

5.4 Wat je niet kent, kun je niet compenseren

Bij projecten op land zijn er mogelijke onvoorziene effecten voor het milieu of de natuur. Toch is hiervoor inmiddels bekend wat die effecten dan ongeveer kunnen zijn: het gaat vaak om bepaalde vogels en vleermuizen of een andere specifieke soort. Daarmee is het mogelijk om – ondanks het feit dat het onvoorziene effecten betreft – toch vooraf een inschatting te maken van de grootte van het eventuele effect.

Voor projecten op zee zijn de effecten vaak niet bekend. Als blijkt uit de planMER en de andere onderzoeken uit de planprocedure dat er onbekende effecten zijn is het risico op blijvende schade of het onderschatten van het effect groot. Dan wordt het project uitgesloten van compensatiemogelijkheden, net als wanneer niet met zekerheid kan worden vastgesteld dat de staat van instandhouding niet verslechterd.

6. Omvang en maakbaarheid van natuurdoeltypen en populatieversterkende maatregelen

Conclusie(s) van belang voor de methodiek financiële compensatie onder REDIII

- De risico-opslag voor het te compenseren areaal varieert van 1/3 tot 3 maal het aangetaste gebied
- Projecten in niet maakbare natuur of waarvoor het onbekend is of effectieve populatieversterkende compensatie mogelijk is, zijn is uitgesloten van de toepassing van financiële compensatie.

Het uitgangspunt bij projecten met een mogelijk effect op natuur is altijd voorkomen/minimaliseren, mitigeren en compenseren. De grote vraag bij het bepalen van de compensatie is of de nieuwe compensatienatuur gelijkwaardig is aan de verloren gegane natuur. De vraag hoe 'geen nettoverlies' bepaald kan worden staat dan ook centraal in verschillende literatuur⁴⁶ en er zijn methodieken die rekenen met 'natuureenheden' om dit te bepalen: zie bijvoorbeeld het Duitse Ökopunkte-systeem (zie hoofdstuk 2.3) of de PBL-methodiek voor het bepalen van de waarde van natuurlijk kapitaal⁴⁷. Om gelijkwaardigheid van verloren natuur en compensatienatuur te kunnen bepalen, moeten de kenmerken (aspecten/eigenschappen) van de verlies-natuur en winst-natuur bekend zijn. Daarnaast moet het mogelijk zijn om de benodigde compensatie natuur daadwerkelijk te realiseren.

6.1 Omvang habitatcompensatie

Het uitgangspunt in de methodiek is *no net loss*, wat betekent dat minimaal het getroffen areaal gecompenseerd moet worden⁴⁸. Aan het ontwikkelen van natuur zitten verschillende risico's verbonden, zoals kwaliteit van de compenserende natuur, de ontwikkeltijd van types natuur of het onvoldoende invullen van de ecologische samenhang. Deze onzekerheden kunnen worden opgevangen door te werken met risico-opslagen. Naarmate de risico's toenemen moet de risico-opslag groter worden. Door de risico-opslagen wordt voldoende geld gereserveerd om te garanderen dat daadwerkelijk voldoende natuur wordt aangelegd met dezelfde kwaliteit.

Indien de te compenseren natuur een lange ontwikkeltijd kent, of dat het gewenste resultaat onzeker is, moet er meer natuur worden aangelegd om de slagingskansen te bevorderen. Afhankelijk van de ontwikkeltijd of onzekerheid neemt de opslag toe. Naar voorbeeld van de omgevingsverordeningen van Limburg, Gelderland en Noord-Brabant⁴⁹ (zie Bijlage 3. Uitwerking Provinciale omgevingsverordeningen) en de Boscompensatieregeling in Vlaanderen gaan we uit van overcompensatie van 1/3de tot 3 maal het aangetaste oppervlak. Naarmate de ontwikkeltijd van natuur toeneemt, zal de opslag ook toenemen. Bijlage 4. Kengetallen bevat een tabel met de ontwikkeltijd per natuurbeheertype.

⁴⁶ Broekmeyer, M., Butger, R., & van Teeffelen, A. (2011). Rekenregels natuurcompensatie - een korte literatuurstudie naar methodieken voor ecologische en financiële rekenregels bij natuurcompensatie EHS.

⁴⁷ <https://www.pbl.nl/publicaties/natuurlijk-kapitaal-naar-waarde-geschat>

⁴⁸ We nemen hierbij aan dat, in de fase van het planproces waarin de financiële methodiek wordt toegepast, het aantal hectare getroffen natuur bekend is. Indien dit niet het geval is kan volgens Miller & Keith (2019) gerekend worden met 2,8 MW opgesteld vermogen per vierkante kilometer.

⁴⁹ Voor alle provincies zijn de risico opslagen afgeleid van spelregels EHS

Tabel 6.1 Overzicht grondslagen voor risico-opslagen.

Grondslagen voor risicofactor	
<i>Boscompensatie Vlaanderen</i>	<i>Risico-opslag</i>
Niet-inheems loofbos en/of naaldbos: grondvlak bestaat uit minstens 80 % niet - inheems loofhout, naaldbout of een menging hiervan	100%
Gemengd bos: grondvlak inheems loofhout ligt tussen 20 en 80 %	150%
Inheems loofbos: grondvlak bestaat uit minstens 80 % inheems loofhout	200%
Bos dat beantwoordt aan overige habitats.	300%
<i>Omgevingsverordening Noord-Brabant⁵⁰</i>	<i>Risico-opslag</i>
Ontwikkeltijd 5 jaar of minder	0
Ontwikkeltijd 5 - 25 jaar	33%
Ontwikkeltijd 25 - 100 jaar	67%
Ontwikkeltijd meer dan 100 jaar	Maatwerk
Bij verstoring natuur	Maatwerk
<i>Omgevingsverordening Limburg</i>	<i>Risico-opslag</i>
Ontwikkeltijd 2 jaar of minder	0%
Ontwikkeltijd 2 - 25 jaar	33%
Ontwikkeltijd 25 - 100 jaar	67%
Ontwikkeltijd meer dan 100 jaar	> 67 % tot 100%
Bij verstoring natuur	Maatwerk
<i>Praktijkvoorbeelden</i>	<i>Risico-opslag</i>
Ongelijkvloerse kruising Emmen (Drenthe)	200%
Hoogspanningsverbinding Eemshaven Vierverlaten (Groningen)	33%
Voordelta/Maasvlakte (Zuid-Holland/ Noordzee)	1000%

6.2 Populatieversterkende maatregelen

Bij negatieve effecten van initiatieven op populaties dienen er populatieversterkende maatregelen genomen te worden.

In artikel 16bis (Vergunningsprocedure in gebieden voor de versnelde uitrol van hernieuwbare energie), vijfde lid van de REDIII staat over financiële compensatie het volgende: Wanneer de lidstaten wind- en fotovoltaïsche zonne-energieprojecten vrijstellen van die beoordelingen, neemt de exploitant evenredige mitigerende maatregelen of, indien dergelijke mitigerende maatregelen niet beschikbaar zijn, compenserende maatregelen, die, indien er geen andere evenredige compenserende maatregelen beschikbaar zijn, de vorm kunnen aannemen van financiële compensatie, om eventuele negatieve effecten aan te pakken. Indien die negatieve effecten de bescherming van soorten treffen, betaalt de exploitant voor de duur van de exploitatie van de installatie voor de productie van hernieuwbare energie financiële compensatie voor beschermingsprogramma's ter waarborging of verbetering van de staat van instandhouding van de betrokken soorten.

⁵⁰ Conform spelregels EHS

Populatieversterkende maatregelen zijn vooral een oplossing wanneer soorten acuut in het geding komen. In het NIEWHOL-traject is een serie populatieversterkende maatregelen voor vogels en vleermuizen geïnventariseerd. Onderstaand sommen we een serie maatregelen op uit dat traject die populaties zouden kunnen versterken:

- Versterk groenblauwe dooradering: verbreden van oevers, bermen en perceelranden.
- Creëer grote wetlands: zorg voor een stelsel van aaneengesloten waterrijke gebieden met eilanden en bomen.
- Creëer bossen waar vogels en vleermuizen zich thuis voelen: structuurrijke bossen met meerdere lagen en ruimte voor oude kwijnende bomen
- Bewust omgaan met verlichting: met name voor vleermuizen werkt licht verstorend.
- Hef barrières op: vleermuizen zijn zeer gevoelig voor barrières.
- Veilige verblijfplaatsen en (nest)voorzieningen: nestkasten, natuurlijke holtes, klei, recreatievrije gebieden.
- Toegang beperken: kwetsbare gebieden zoveel mogelijk ontsien voor recreatie
- Maaibeheer: extensief en gefaseerd maaien.
- Bosbeheer: natuurlijke ontwikkelingen en biodiversiteit als hoofddoel.
- Beheer bomenlanen: inzetten op langdurig behoud van oudere bomen.
- Vruchtwisseling, groenbemesting en braaklegging: meerjarig bodembeheer en braaklegging.
- Natuurlijk water: water beter vasthouden en een hoger peil realiseren.
- Geen of minder gebruik pesticiden: uitfasen pesticiden.
- Duurzaam beheer en onderhoud gebouwen: ruimte laten voor vleermuizen, zwaluwen en gierzwaluwen.
- Voorlichting en handhaving: verstoring voorkomen door logische zonering.⁵¹

Verder heeft BIJ12 kennisdocumenten opgesteld voor 22 diersoorten die beschermd zijn volgens de Omgevingswet. In deze kennisdocumenten zijn maatregelen opgenomen die schade kunnen voorkomen of verzachten. Wij onderscheiden een vijftal maatregelen die mogelijk van toepassing kunnen zijn voor financiële compensatie:

1. Realiseren van nieuw leefgebied: vergelijkbare of betere kwaliteit dan het gebied wat verloren gaat.
2. Verbeteren bestaand leefgebied: habitat optimaliseren voor voeding, voortplanting of overwintering.
3. Opheffen van barrières en verbeteren verbindingen: verbinden leefgebieden.
4. Creëren van alternatieve verblijfplaatsen: alternatieven aanbieden als verblijfplaatsen verloren gaan. Verhouding aantal verblijfplaatsen verschilt tussen soorten.
5. Wegvangen en verplaatsen: dieren die direct bedreigd worden kunnen verplaatst worden naar een geschikt leefgebied.

⁵¹ Natuur en milieufederaties, Vogelbescherming en Zoogdiervereniging (2022). Handreiking populatieversterking.

Tabel 2 Potentiële populatieversterkende maatregelen per soort volgens kennisdocumenten BIJ12 (altijd afhankelijk van de casus)

Soort	Realiseren van nieuw leefgebied	Verbeteren bestaand leefgebied	Verbinden leefgebieden	Alternatieve verblijfplaatsen	Wegvangen en verplaatsen
Bever					
Buizerd					
Das					
Gewone dwergvleermuis					
Grootoorvleermuis					
Gierzwaluw					
Grote modderkruiper					
Heikikker					
Kamsalamander					
Kerkuil					
Kleine marterachtigen					
Levendbarende hagedis					
Noordse woelmuis					
Poelkikker					
Roek					
Rosse Vleermuis					
Rugstreeppad					
Ruige dwergvleermuis					
Steenuil					

Een terugkomende noot in de kennisdocumenten is dat bij de uitwerking en uitvoering van de maatregelen het aan te raden is dat experts van de desbetreffende diersoorten worden betrokken. Bij het toepassen van populatieversterkende maatregelen is daarnaast van belang dat het effect kan worden aangetoond. De maatregelen moeten daadwerkelijk leiden tot versterkte populaties. Tot dusver is er in Nederland weinig ervaring met het toepassen van deze maatregelen binnen de context van het compenseren. Cijfers over kosten en effectiviteit zijn niet bekend.

6.3 Maakbaarheid is voorwaardelijk

De mogelijkheden voor het realiseren van nieuwe kwalitatief goede natuur binnen Nederland (of elders) is in sommige gevallen beperkt en afhankelijk van het natuurtipe. In Limburg wordt bijvoorbeeld een indeling gemaakt van natuurtipen over vier categorieën van snel vervangbaar (ontwikkelingstijd < 2 jaar) tot moeilijk of niet vervangbaar (ontwikkelingstijd > 100 jaar). Een nationale indeling van natuurtipen naar vervangbaarheid is (nog) niet beschikbaar. Voor de methodiek voor financiële compensatie onder REDIII stellen we voor om toch een onderscheid te maken tussen natuur die maakbaar is en dus gecompenseerd kan worden, en natuur die niet maakbaar en dus niet te compenseren is. Daarbij leggen we de grens tussen natuur die minder dan 25 jaar ontwikkelingstijd kent en natuur die meer dan 25 jaar ontwikkelingstijd kent. Natuurtipen die langer dan 25 jaar ontwikkelingstijd kennen zijn dusdanig matig tot niet vervangbaar dat het risico op het bereiken van effectieve natuurcompensatie te groot is. Projecten met negatieve effecten op deze natuurtipen komen daarom niet in aanmerking voor financiële compensatie onder REDIII.

Voor bepaalde populatieversterkende maatregelen is financiële compensatie ook uitgesloten omdat ze niet maakbaar zijn of niet voldoende zekerheid bieden op effectiviteit. Specifiek gaat het dan om populatieversterkende maatregelen van soorten die in de Vogelrichtlijn beschermd zijn.

7. Financiële omvang compensatie

Conclusies van belang voor de methodiek financiële compensatie onder REDIII

- Financiële middelen moeten toereikend zijn om gebieden daadwerkelijk te compenseren, populatieversterkende maatregelen uit te voeren of een combinatie daarvan
- Benodigde maatregelen zijn uniek per project

Het uitgangspunt voor compensatie is 'in-kind compensatie', dat wil zeggen dat een compensatie bestaat uit nieuwe natuur die qua leefgebied, functies, waarde en andere kenmerken gelijkwaardig is aan de verloren gegane natuur. Financiële compensatie is een vorm van out-of-kind compensatie. Het vinden van een algemene rekenmethode voor het afkopen van een compensatieverplichting is lastig omdat de realisatie van dezelfde natuur elders, andere kosten levert en ecologisch mogelijk niet hetzelfde effect heeft. Voor het bepalen van compenseren van (aangetaste) gebieden zijn meer handvatten beschikbaar, dan bij het compenseren van soorten.

7.1 Onderdelen van de rekenmethode voor financiële compensatie

In de toenmalige EHS-compensatieregeling (zie Bijlage 3. Uitwerking Provinciale omgevingsverordeningen) was financiële compensatie mogelijk. De berekeningswijze is gebaseerd op het principe van 1-op-1 vervangen. De financiële compensatie wordt gebaseerd op de kosten die nodig zijn bij het realiseren van de compensatienatuur: kosten aankoop grond, kosten inrichting en beheerkosten gedurende de ontwikkelingstijd.

De omvang van de financiële compensatie onder REDIII wordt bepaald aan de hand van de volgende elementen:

- Kosten voor grondverwerving
- Planprocedurekosten
- Inrichting
- Beheer- en uitvoeringskosten
- Risico-opslag

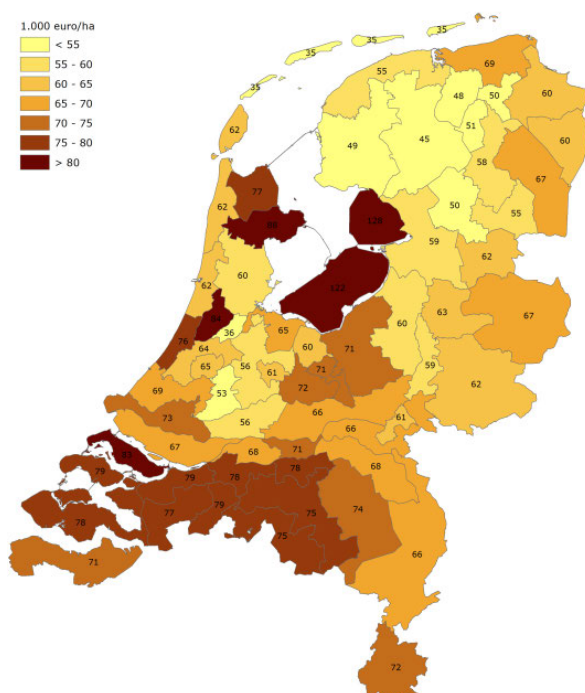
De kosten voor grondverwerving en planprocedurekosten zijn afhankelijk van de locatie waar natuur gecompenseerd wordt. De kosten voor inrichting, beheer- en uitvoering zijn afhankelijk van het type natuur dat moet worden aangelegd. De risico-opslag is afhankelijk van de onzekerheden rondom het daadwerkelijk realiseren van natuur van een vergelijkbare kwaliteit.

7.2 Kosten voor grondverwerving

Bij het aanleggen van compensatienatuur is het verwerven van grond de eerste stap. Hierbij is aangenomen dat in de eerste plaats wordt gekeken naar het verwerven van agrarische grond, bijvoorbeeld zoals Limburg Landschap grondverwerving aanpakt. In 2021 was de landelijke gemiddelde grondprijs bijna 70 duizend euro per hectare, deze steeg sinds 2012 gemiddeld 4,4 procent per jaar. De WUR laat op basis

van cijfers van het Kadaster zien dat agrarische grondprijzen sterk verschillen in Nederland (zie Figuur 7.1). In Friesland is de gemiddelde grondprijs 50 duizend euro per hectare, in Flevoland is dit inmiddels 130 duizend euro. Ook de wijze waarop grond verworven wordt is een bepalende factor. De gebruikte kengetallen voor de methodiek voor financiële compensatie gaan uit van vrijwillige transacties en zijn grondprijzen per provincie. Indien het dwingend instrumentarium wordt ingezet kan de grondprijs naar schatting 30 tot 40 procent hoger liggen.⁵²

Figuur 7.1 Agrarische grondprijs (euro per ha) naar landbouwgebied (gemiddelde van 2019 tot en met 2021).

Bron: WUR (2022)

Als de overheid landbouwgrond nodig heeft voor het algemeen belang, zoals bij natuurcompensatie, probeert zij deze te verwerven van agrariërs. De overheid laat de waarde van de grond met eventuele gebouwen taxeren, op basis waarvan de eigenaar een aanbod krijgt voor een volledige schadevergoeding. Een onteigeningsprocedure wordt pas gestart als de eigenaar (ook na onderhandeling) het niet eens wordt met de overheid. Het onteigeningsinstrument wordt alleen ingezet bij zeer hoge urgentie. De schadeloosstelling bij onteigening bestaat uit een vergoeding van de werkelijke waarde van grond en opstallen, de waardevermindering van het overblijvende eigendom en de bijkomende schade⁵³.

⁵² WUR (2022). Actualisatie normkosten natuur ten behoeve van kostenberekeningen.

⁵³ Michels, R., Voskuilen, M., Hennen, W., & Roebeling, P. (2022). Actualisatie normkosten natuur ten behoeve van kostenberekeningen. Wageningen University & Research, Wageningen Economic Research, Wageningen.

7.3 Kosten voor natuurinrichting

Naast de kosten voor de verwerving van het noodzakelijke areaal zijn er kosten voor het inrichten, ontwikkelen en beheren van nieuwe natuur of voor het opwaarderen van bestaande natuur naar de kwaliteit van de benodigde compensatienatuur.

7.3.1 Kosten voor natuurinrichting

De kosten voor inrichting hebben betrekking op het geschikt maken van (landbouw)grond voor natuur, het verder ontwikkelen van natuurkwaliteit van een natuurterrein of het ontwikkelen/verbeteren van een landschapstype. De WUR heeft de gemiddelde inrichtingskosten in beeld gebracht per natuurbeheertype, in de onderstaande tabel zijn deze inrichtingskosten samengevat op het niveau van hoofdecosysteemtype. De onderstaande tabel laat zien de inrichtingskosten sterk afhankelijk zijn van het type natuur dat moet worden aangelegd. De inrichtingskosten van (half)natuurlijk grasland zijn lager dan de inrichtingskosten van open duingebied of wateren. Bijlage 4. Kengetallen bevat een overzicht van de inrichtingskosten per natuurbeheertype.

Tabel 7.1 Gemiddelde directe inrichtingskosten per hectare per hoofdecosysteemtypen

Hoofdecosysteemtypen	Kosten excl. Btw
(Half)natuurlijk grasland	€ 19.000
Bos	€ 24.000
Heide	€ 53.000
Moeras	€ 58.000
Open duin	€ 65.000
Wateren	€ 76.000

Bron: WUR (2022), bewerking Decisio, geïndexeerd met inputprijsindex voor GWW (prijspeil 2024)

7.3.2 Kosten van natuurontwikkeling

Het kan ook zijn dat de benodigde compensatie niet gerealiseerd kan worden door bestaande natuur anders in te richten. Dan is het nodig om nieuwe natuur te ontwikkelen.

Roelofs et al. (2021) analyseerden al eens een serie natuurontwikkelingsprojecten. Zij becijferden kosten van gemiddeld € 130.000 per gerealiseerde hectare, variërend van € 50.000 voor natuurherstel tot € 180.000 per hectare aangelegde natuur bij de ontwikkeling van de MarkerWadden. Kijkend naar waterveiligheidsprojecten is een vergelijkbaar bereik in kosten per hectare natuur te zien. De meerkosten per hectare bedragen gemiddeld € 120.000 en lopen uiteen tussen € 1.600 per hectare voor de ontpoldering van de Noordwaard en € 300.000 voor de zandige versterking van de Hondsbossche en Pettemer Zeewering⁵⁴.

Daarmee zitten de kosten voor de aanleg van 'natte' natuur aan de bovenkant van de bandbreedte uit Tabel 7.2. Een verklaring hiervoor is dat de onderstaande kengetallen gaan over de totale kosten van de

⁵⁴ Oerlemans, C., Wegman, C., Jonkman, B., & Aarninkhof, S. (2021, mei 27). Effecten en kosten van Bouwen met de Natuur-projecten. Opgehaald van H2O-online.

aanleg van natuur, terwijl Tabel 7.1 alleen gaat over inrichtingskosten. Desondanks wijzen deze ervaringscijfers erop dat de inrichtingskosten voor open duinen en wateren aan de lage kant zijn.

Tabel 7.2 Overzicht van kosten aanleg 'natte' natuurprojecten

Project	Jaar	Uitvoering/ type ontwerp	Kosten per ha (€) x 1.000
Zandmotor	2011	Schiereiland, vooroeversuppletie	200
Houtribdijk	2012	Harde en zachte versterking, vooroeversuppletie	0
Prins Hendrikzanddijk	2018	Langs bestaande dijk, duin/kwelder	120
Hondsbos Duinen	2015	Langs bestaande dijk, duin	300
Noordwaard	2014	Ontpoldering	1,6
Kierbesluit Haringvliet	2018	Natuurherstel zilte ecosystemen	503
Kop van Schouwen	2010	Duinherstel	64
Marker Wadden	2021	Aanleg eilanden, geulensysteem	180
Eiland Griend	2016	Natuurherstel, vooroeversuppletie	125
Hertogin Hedwigepolder	2023	Ontpoldering, geulensysteem, panorama heuvel	166

Bron: Oerlemans et al. (2021), bewerking Decisio

7.3.3 Kosten compensatie ten opzichte van totale projectkosten

De Algemene Rekenkamer (2014) vergeleek al eens zes compensatieprojecten met elkaar op uitvoering en kosten. De kosten voor het compenseren zijn over het algemeen beperkt. In totaal waren de kosten voor het compenseren bij deze projecten 1,2 procent van de projectkosten. Bij twee projecten waren de compensatiekosten relatief gezien hoger, de totale omvang van deze projecten is echter beperkt.

Tabel 7.3 Onderzochte praktijkvoorbeelden door Algemene Rekenkamer

Project	Compensatie-oppervlak	Kosten (% van projectkosten)
Doortrekking van de Oosttangente in Heerhugowaard	4,5 hectare	Circa 10%
Uitbreiding jachthaven Hattem	5,07 hectare	Circa 14–20%
Aanleg combitunnel N35 en spoorlijn Nijverdal	19,79 hectare	Minder dan 1%
Bouw stadsbrug Nijmegen	3,5 hectare	Minder dan 1%
Verbreiding A2 tussen knooppunten Deil en Everdingen	71,4 hectare	Circa 1,5%
Uiterwaardvergraving en aanleg nevengeul bij Avelingen	36,18 hectare	Minder dan 1%

Bron: Algemene Rekenkamer (2014)⁵⁵, bewerking Decisio

7.4 Beheer- en uitvoeringskosten

De aangelegde natuur dient over een langere periode beheerd te worden om de gewenste kwaliteit te bereiken of te behouden. De kosten voor het beheren van een natuurgebied zijn zeer uiteenlopend en afhankelijk van de doelstellingen van het gebied. BIJ12 stelt jaarlijks Standaardkostprijzen (SKP's) vast op het niveau van natuurbeheertype. Deze kosten worden berekend op basis van prijzen voor arbeid, machines en materialen. De kosten lopen uiteen van € 1 tot ruim € 6.000 per hectare per jaar⁵⁶.

⁵⁵ Algemene Rekenkamer (2014). Compensatie van schade aan natuurgebieden.

⁵⁶ BIJ12 (2024). Standaardkostprijs directe werkzaamheden natuur- en landschapsbeheer

7.5 Opslag voor uitvoering compensatie

Het is van belang een opslag op te nemen voor de daadwerkelijke uitvoering van de compensatie. De verantwoordelijkheden zijn daarbij overgedragen naar bevoegd gezag, maar daar heeft bevoegd gezag ook de juiste kennis en hoeveelheid capaciteit voor nodig. Naar voorbeeld van de omgevingsregelingen van Noord-Holland en richtlijnen van de provincie Overijssel (zie Bijlage 3. Uitwerking Provinciale omgevingsverordeningen) bevat de methodiek voor financiële compensatie onder REDIII daarvoor een opslag van 20 tot 25 procent op de totale kosten. Dit moet volstaan voor de kosten van planontwikkeling en -uitvoering.

De uitwerking van fysieke natuurcompensatie is regelmatig onderzocht door verschillende Rekenkamers. Uit die analyses blijkt dat uitvoering, monitoring en langdurige toezicht een aandachtspunt is bij natuurcompensatie. De Algemene Rekenkamer (2014) concludeerde dat bescherming van nieuw aangelegde natuur onvoldoende juridisch geborgd is, dat toezicht en handhaving op compensatieverplichtingen versnipperd is en dat compensatie te laat of onvolledig plaatsvindt⁵⁷. De Noordelijke Rekenkamer (2023) kwam vergelijkbare problemen tegen⁵⁸. Zo is er niet altijd de garantie dat compensatie daadwerkelijk plaatsvindt, worden resultaten beperkt gemonitord en is er een gebrek aan registratie en handhaving op provinciaal niveau. De Zuidelijke Rekenkamer (2009) concludeerde al eerder dat er sprake was van beperkte toezicht op daadwerkelijke uitvoering en dat compensatieprojecten laat of niet gelijkwaardig wordt gerealiseerd⁵⁹.

Bij het verschuiven van de compensatieverantwoordelijkheid naar bevoegd gezag nemen de risico's op een juiste uitvoering toe. Dit komt omdat de factor tijd erbij komt. Daarom is het van belang dat er voldoende capaciteit (tijd en geld) wordt gerealiseerd om compensatie op een latere termijn daadwerkelijk uit te voeren.

⁵⁷ Algemene Rekenkamer (2014). Compensatie van schade aan natuurgebieden.

⁵⁸ Noordelijke Rekenkamer (2023). Natuurcompensatie in Drenthe, Friesland en Groningen.

⁵⁹ Zuidelijke Rekenkamer (2009). Kwaliteit Natuurcompensatie Limburg.

8. Voorbeeldberekening

8.1 Versnellingsgebied windenergie op land

Ter illustratie van de werking van de methodiek voor financiële compensatie onder REDIII, hebben we een voorbeeldberekening gemaakt voor een project/versnellingsgebied voor windenergie op land. In het versnellingsgebied zijn meerdere potentiële locaties beschikbaar voor het realiseren van 10 MW aan opgesteld vermogen. Een initiatiefnemer is voornemens om windmolens te realiseren, grenzend aan een gebied waar reeds windmolens zijn.

Een eventuele financiële compensatieopgave zal in praktijk pas concreet worden als er een initiatief is waarbij een locatie, het aantal turbines, de eigenschappen van de windmolens (turbinegrootte, tiphoogte en rotordiameter) en de positionering van de turbines (rekening houdend met windafvang) in beeld zijn. Uitgaande van 10 MW is het benodigde areaal van het gebied waar de turbines komen globaal in te schatten. Uitgaande van 2,5 Megawatt per vierkante kilometer (gebaseerd op Miller & Keith⁶⁰, Milieufeiten⁶¹). Is er een projectgebied van ca. 40 hectare nodig. Dit is echter geen relevante grondslag voor eventuele compensatie. Het effectieve ruimtebeslag van windmolens op de grond (footprint) is een fractie van het totale projectgebied, maar dit zal in praktijk ook geen bruikbare grondslag voor compensatie zijn. We verwachten dat in praktijk de weerslag op gebieden in de nabijheid (bijvoorbeeld foerageergebieden die onbereikbaar worden) voor compensatie van groter belang zal zijn dan de daadwerkelijke footprint of de omvang van het gehele projectgebied. In praktijk zal de compensatie ook pas bij de 'snelle screening' kunnen worden bepaald op basis van direct te compenseren gebied dat wordt geraakt en populatieversterkende maatregelen. Die laatste kunnen deels ook weer resulteren in het realiseren van extra areaal natuur. In deze voorbeeldberekening nemen we aan dat een oppervlakte 4 hectare gecompenseerd moet worden. We benadrukken dat dit een willekeurig gekozen oppervlakte is voor deze voorbeeldberekening, in praktijk kan de compensatie er heel anders uit zien (zowel groter als kleiner), en zal het ook niet altijd om de aanleg van natuur gaan.

8.2 Bepalen mogelijkheid financiële compensatie

Voor een versnellingsgebied zal in praktijk een planMER moeten worden opgesteld, waarin zoekgebieden voor in dit geval windenergie worden onderzocht. In dit geval gaan we ervan uit rond het versnellingsgebied Natura 2000-gebieden, Natuurnetwerk Nederland (NNN), weidevogelgebieden, ganzenfoerageergebieden en de Ecologische Structuur aanwezig is en dat hiervoor de effecten zijn beoordeeld. In het kader van soortenbescherming worden daarnaast effecten op (beschermde) soorten onderzocht, waarbij met name vogels en vleermuizen kwetsbaar zijn voor windparken. Onderstaande tabel is een voorbeeld van een beoordeling van een zoekgebied.

⁶⁰ Miller & Keith (2019). Corrigendum: Observation-based solar and wind power capacity factors and power densities. Miller & Keith noemen 2,8 MW/km²

⁶¹ Milieufeiten.nl (geraadpleegd op 30 april 2025). Link: [Het ruimtebeslag van zonne- en windenergie](#). Milieufeiten gaat uit van 2 tot 3 MW/km²

Tabel 8.1 Fictieve planMER effectbeoordeling ecologie windmolenpark in versnellingsgebied

Zoekgebied		
Effecten op Natura 2000	-	Geen overdraai, binnen foerageerafstand
Effecten op NNN en natuurverbindingen	0	Ligging op meer dan 200m
Effecten op weidevogelgebieden	0	Ligging op meer dan 200m
Effecten op ganzenfoerageergebied	0	Ligging op meer dan 500m
Effecten op ecologische structuur en passages	0	Ligging en overdraai niet in Ecologische structuur
Compensatiegebieden	0	Ligging en overdraai niet in compensatiegebied
Wintervogels – aanwezige individuen	9.000	> 1.000 individuen van kwetsbare soorten aanwezig
Wintervogels – relatief	40	> 25 individuen per GWh/jr
Broedvogels – paren/territoria	280	>100 broedparen/ territoria van kwetsbare soorten aanwezig
Broedvogels – relatief	1	0,1 - 2 broedparen / territoria per GWh/jr
Vogeltrek	-	Gemiddelde treksterke
Vleermuizen	-	Gemiddeld/ laag aantal registraties van vleermuizen binnen 200m
Overige zoogdiersoorten	-	Soorten op locatie of binnen 200m aanwezig

Dat er in de tabel negatieve beoordelingen voorkomen betekent niet per definitie dat het versnellingsgebied niet kan worden aangewezen, wel zullen er voorwaarden gelden (verplichte monitoring en eventueel mitigatie- en compensatieopgaven voor initiatieven binnen het versnellingsgebied). In dit voorbeeld gaan we ervan uit dat voor het windmolenpark in principe aan alle eisen wordt voldaan. Echter, bij de snelle screening blijkt dat er toch nog onvoorziene (rest)effecten zijn, die niet binnen het project kunnen worden opgelost. Alleen in dat geval is financiële compensatie een optie. In dit voorbeeld gaan we ervan uit dat het onvoorziene effect eruit bestaat dat de voorwaarden en mitigerende maatregelen niet afdoende zijn en dat er aanvullende compensatie nodig is voor soorten en gebieden, wat zich uit in een benodigde ontwikkeling van 4 ha van nat grasland ten behoeve van weidevogels.

Bij het invullen van het rekenmodel komen we op basis van deze fictieve effecten tot de volgende uitgangspunten:

- Te realiseren vermogen: 10 MW
- Indicatie te compenseren gebied in ha: 4
- Locatie project: op land (bovengronds)
- Type project: windpark
- Noodzaak compensatie:
 - Het project heeft effect op beschermde soorten: ja
 - Het project heeft effect op beschermde gebieden: ja
- Staat van instandhouding na compensatie:
 - Beschermde soorten: blijft gelijk
 - Beschermde gebieden: blijft gelijk
- Maakbaarheid compensatie:

- Maakbaarheid soorten: Maakbaar in NL <25 jaar
- Maakbaarheid gebieden: Maakbaar in NL < 25 jaar
- Drempels voor compensatie:
 - Rode lijst soorten: nee
 - Gelegen in Natura 2000 gebied: nee

Volgens de gehanteerde uitgangspunten in de methodiek is financiële compensatie in dit geval mogelijk en kan een berekening worden gemaakt van de omvang (zie tabel)

Figuur 8.1: Bepalen mogelijkheid financiële compensatie met rekenmodel

Te realiseren MW in voorbeeld:	10	
Indicatie omvang gebied in ha (obv 2,5 MW per vierkante k	40	

Stap 1. Selecteer het type project		Project: Oppervlakte (in ha):	Te compenseren gebied:
Projectonderdeel 1	Windpark	40	4
Projectonderdeel 2			0
Projectonderdeel 3			0
Totaal		40	4

Stap 2. Selecteer de locatie van het projectonderdeel	
Projectonderdeel 1	Op land (bovengronds)
Projectonderdeel 2	
Projectonderdeel 3	

Stap 3. Bepalen mogelijkheid financiële compensatie	
Noodzaak van compensatie	
Project heeft effect op	Ja
Beschermde Soorten	Ja
Beschermde Gebieden	Ja
Staat van instandhouding na compensatie	
Soorten:	Blijft gelijk
Gebieden:	Blijft gelijk
Maakbaarheid compensatie	
Maakbaarheid soorten	Maakbaar in NL binnen 25 jaar
Maakbaarheid gebieden	Maakbaar in NL binnen 25 jaar
Drempels voor compensatie	
Project heeft onvoorziën negatief effect op:	
Rode Lijst-soorten	Nee
Gelegen in Natura2000-gebied	Nee

Uitkomst Projectonderdeel 1:		Oppervlakte compensatiegebied (in ha):
	Financiële compensatie is mogelijk	4
Uitkomst Projectonderdeel 2:		0
Uitkomst Projectonderdeel 3:		0
Totale oppervlakte compensatiegebied:		4

8.3 Omvang financiële compensatie in het rekenvoorbeeld

Voor de berekening van de financiële compensatie moet de gebruiker in het model aangeven welk natuurtype gecompenseerd moet worden. Hierbij geldt: hoe specifiek het ingevulde ecosysteemtype, hoe nauwkeuriger de berekening.

In het voorbeeld hierboven zou uit de snelle screening kunnen blijken dat er een restopgave is voor het effect op weidevogels en er (half)natuurlijk grasland gerealiseerd moet worden. Indien meer bekend is over

de het specifieke ecosysteemtype en het natuurbeheertype kan hiermee in meer detail de kosten worden bepaald.

Figuur 8.2 Invulling omvang benodigde compensatie

Locatie compensatie	
Provincie	Noord-Holland
Regio	Regio West
Projectduur	
Startjaar project	2030
Duur project in jaren	30
GWW gemiddelde indexstijging tussen 2019-2024	5,83%

Hieronder kan je de te realiseren natuur aangeven op gewenst detailniveau. Als een lager detailniveau wordt gekozen dan natuurbeheertype, wordt in de kosten gerekend met het gemiddelde van het opgegeven ecosysteemtype of hoofdecosysteemtype

Aan te leggen natuur	Beheertypecode (invoer optioneel)	Hoofdecosysteemtype	Ecosysteemtype	Natuurbeheertype	Beheertypecode (formule)	Omvang gebied (in ha)
Natuurtype 1	Niet bekend	(Half)natuurlijk grasland	Rijk, nat grasland	Vochtig weidevogelgrasland	N13.01	4
Natuurtype 2	Niet bekend				Niet bekend	0
Natuurtype 3	Niet bekend				Niet bekend	0
Natuurtype 4	Niet bekend				Niet bekend	0
Totaal						4

Het model bevat voor de verschillende provincies en regio's en voor de aan te leggen natuur kengetallen om de inrichtingskosten, kosten voor grondverwerving en beheer en onderhoudskosten te bepalen. Daarnaast is op basis van de maakbaarheid van de compensatienatuur een risico-opslag bepaald (34 % in dit geval). In totaal komen we volgens deze methodiek met dit voorbeeld op een totale financiële compensatie (over gehele projectduur en incl. indexatie) van € 940.000.

Tabel 8.2 Overzicht samenstelling financiële compensatie voorbeeld

	Totale financiële compensatie
Kosten voor grondverwerving (incl. risico-opslag)	€ 640.000
Planprocedurekosten	PM
Inrichtingskosten (incl. risico-opslag)	€ 40.000
Beheer en onderhoudskosten (incl. risico-opslag) (voor 30 jaar)	€ 260.000
Totaal	€ 940.000

9. Conclusies

Het doel van voorliggend onderzoek is een methodiek te ontwikkelen voor de financiële compensatie bij de aantasting van natuur door energieprojecten die in de REDIII-versnellingsgebieden worden uitgevoerd. Een belangrijke voorwaarde voor deze financiële compensatie onder REDIII is dat de natuur ook bij financiële compensatie uiteindelijk daadwerkelijk fysiek wordt gecompenseerd, conform de vereisten van de soorten- en habitatrichtlijn.

9.1 Praktijkervaring met fysieke compensatie bruikbaar bij financiële compensatie

Fysieke compensatie bij natuurschade is in Nederland en elders in Europa veelvuldig toegepast. Deze praktijkvoorbeelden bieden waardevolle inzichten voor het ontwikkelen van de methodiek, maar zijn niet altijd direct toepasbaar onder de voorwaarden van de geldende beschermingsregimes. In Nederland geven provincies via omgevingsverordeningen invulling aan de wijze waarop fysieke compensatie moet plaatsvinden bij schade aan het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Enkele provincies bieden, aanvullend daarop, ook de mogelijkheid tot financiële compensatie. De principes uit deze regelingen zijn goed toepasbaar op de vereisten onder REDIII.

Voorbeelden van methoden voor natuurcompensatie in Nederland en andere plekken in Europa zijn onder meer grondbanken, natuurbanken en een natuurlandpuntensysteem. Grondbanken en natuurbanken zijn in theorie kansrijke uitwerkingen voor een financiële compensatiesystematiek op termijn. Maar alleen als de werkwijze van financiële compensatie een gangbare praktijk wordt. Indien er slechts incidenteel van gebruik gemaakt liggen dergelijke instrumenten niet voor de hand. Op korte termijn zal een dergelijke bank dan ook niet ontwikkeld worden en daarbij blijft een aandachtspunt dat compensatie aan gelijkwaardigheidseisen moet voldoen. Het puntensysteem in Duitsland is een voorbeeld van een werkend compensatiesysteem, maar ook hier kan een gelijkwaardige vervanging van aangetaste natuur niet worden gegarandeerd.

9.2 Indicatie omvang financiële compensatie aan de hand van kengetallen

Gelijkwaardige vervanging van aangetaste natuur betekent voor gebieden dat deze natuur elders in vergelijkbare staat moet worden aangelegd. Aan de hand van kengetallen is het mogelijk een indicatie te geven van de kosten waar een initiatiefnemer aan moet denken als financiële compensatie bij een negatieve impact op natuur. Bepalende factoren hierbij zijn: omvang van het beïnvloede gebied en betreffende natuurtype, onzekerheid omtrent de te ontwikkelen natuur en de locatie waar compensatie plaats kan vinden. Indien er geen direct effect is op een gebied, maar wel op soorten, dan kunnen populatieversterkende maatregelen een oplossing zijn en dus een grondslag voor financiële compensatie. Omvang en reikwijdte van dergelijke maatregelen lopen echter dermate uiteen dat hier binnen het bestek van deze studie geen kengetallen voor zijn te geven. Hoewel de kengetallen voor gebieden wel een ordegrrootte van de compensatie geven, blijft de daadwerkelijke omvang van de financiële compensatie casusspecifiek en dient in overeenstemming met het bevoegd gezag bepaald te worden.

9.3 Inrichten van een goede governancestructuur is essentieel voor succes financiële compensatie – en verdere overwegingen

De organisatie en uitvoering van financiële compensatie – van het bepalen van de te treffen fysieke compensatiemaatregelen, het ramen van de kosten daarvan, het innen van het bijbehorende bedrag tot het daadwerkelijk realiseren van de compensatiemaatregelen – is nog niet uitgewerkt. Ook de kosten die hiermee gemoeid zijn, zijn nog niet meegenomen in de huidige schatting van financiële compensatiebedragen. De *governance* rond financiële compensatie is dus een eerste vervolgstap. Daarbij moeten duidelijke afspraken worden gemaakt over rollen, taken en verantwoordelijkheden, zoals naar welke partij het compensatie bedrag wordt overgemaakt en wie daarmee verantwoordelijk wordt voor de realisatie van de compensatienatuur.

REDIII schrijft voor dat financiële compensatie daadwerkelijk moet leiden tot fysieke compensatie. Om dit op langere termijn te borgen, is een robuuste governancestructuur nodig die de realisatie, beheer en onderhoud van de compensatienatuur uitvoert. In eerste instantie nemen we aan dat deze rol en bijbehorende verantwoordelijkheden door het bevoegd gezag genomen zal worden. Het is aan de politiek om te besluiten om, binnen wettelijke kaders en bevoegdheden, eventueel taken te delegeren aan een (uitvoerings)organisatie of rollen en verantwoordelijkheden toe te wijzen aan al bestaande organisaties of instellingen. Uit eerdere ervaringen met fysieke compensatie blijkt in ieder geval dat het succes van compenserende maatregelen sterk samenhangt met het duurzaam organiseren van beheer, monitoring en toezicht.

Uitgaande van het bevoegd gezag als partij aan wie de financiële compensatie wordt overgemaakt en die daarmee verantwoordelijk is voor de realisatie van de compensatienatuur, zijn er drie opties voor de aanwending van de financiële compensatie. De optimale optie is afhankelijk van hoe vaak men bij energieprojecten onder REDIII uit gaat komen op financiële compensatie om het project doorgang te laten vinden.

Ten eerste kan gebruik gemaakt worden van ad hoc compensatie. In deze situatie gaat het bevoegd gezag pas op het moment dat financiële compensatie aan de orde is op zoek naar een plek waar de natuurcompensatie fysiek gerealiseerd kan worden. Hieraan zitten verschillende risico's, waarvan de meest voorkomende de beschikbaarheid van grond en de benodigde realisatietijd is. Het vinden en verwerven van voldoende grond van de benodigde kwaliteit heeft namelijk tijd nodig en dan moet het inrichten en het ontwikkelen van de natuur nog beginnen.

Ten tweede kan men een grondbank inrichten, die enkel bestaat uit gronden gereserveerd voor de ontwikkeling van compensatie. Het voordeel hiervan is dat de aanwending van deze gronden flexibel is voor meerdere doeltypen, waarmee de kans groter is dat de benodigde compensatie natuur gerealiseerd kan worden. Daarnaast verliest men geen tijd aan het zoeken en verwerven van geschikte gronden (ten opzichte van de ad hoc zoektocht naar geschikte gronden). Risico's van het gebruiken van een grondbank

zitten in de grondslag voor het bepalen van de financiële compensatie die nodig is voor het versnellen van een project, het intertemporeel effect (ook als de grond al beschikbaar is, kost natuurontwikkeling tijd) en het feit dat niet ieder type natuur op ieder type grond gerealiseerd kan worden.

Als derde optie is het mogelijk een natuurbank in te richten en die te vullen met een “voorraad” natuur. Dit is minder flexibel inzetbaar dan de grondbank, gegeven dat niet alle soorten natuur in de natuurbank opgenomen kunnen worden. Men weet wel bij aanwending van de natuur uit de natuurbank wat de daadwerkelijke kosten zijn geweest voor het realiseren van de compensatienatuur, dus bij deze uitvoering is het beter mogelijk om de daadwerkelijke kosten als financiële compensatie te nemen. Bij de natuurbank is ook het intertemporeel effect kleiner. Nadeel aan de natuurbank is dat voorfinanciering van de natuur nodig is, omdat daadwerkelijke financiering pas volgt op het moment dat de natuur wordt aangewend als compensatie.

Bij de optie van de natuurbank valt mogelijk een koppeling te maken met natuur- en milieuwetgeving waar Nederland al aan moet voldoen, waaronder de natuurherstelverordening. Een voorwaarde van de compensatie onder REDIII is dat de compensatienatuur additioneel dient te zijn aan natuurontwikkeling en -herstel verplichtingen die Nederland heeft. Een optie is de natuur onder de natuurherstelverordening te ‘overdimensioneren’ zodat er extra natuur wordt aangelegd welke kan worden opgenomen in een natuurbank. Deze natuur zou vervolgens kunnen worden aangewend voor natuurcompensatie. Kosten die gemaakt zijn voor het herstellen van deze natuur kunnen worden doorbelast op het compensatieproject, maar dit vergt dus een voorinvestering.

In alle gevallen ligt het voor de hand om aan te sluiten bij bestaande organisaties en lopende initiatieven voor natuurherstel.

Bijlage 1. Betrokken stakeholders

Met de volgende partijen hebben wij één of meerdere gesprekken of werksessies belegd om tot de methodiek voor financiële compensatie onder REDIII te komen:

1. Limburgs Landschap
2. Eneco
3. TNO
4. TenneT
5. Universiteit Utrecht
6. NedZero
7. NVDE
8. Vogelbescherming
9. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur
10. Shell
11. Stichting de Noordzee
12. Staatsbosbeheer
13. Vattenfall

Bijlage 2. Natuurtypen in Nederland

Natuurtypen uit de Index Natuur en Landschap

De natuur in Nederland wordt sinds 2008 ingedeeld via de Index Natuur en Landschap (Index NL), waarin alle typen natuur die in Nederland voorkomen zijn opgenomen. Deze index vormt ook de basis voor⁶²:

- Natuurbeheerplannen van de provincies
- Het verlenen van beheersubsidies
- Inzicht in (de ontwikkeling van) natuur- en landschapskwaliteit

Index NL beschrijft natuur in verschillende natuurtypen, met een onderverdeling in beheertypen. Zo worden 17 samenvattende natuurtypen⁶³ onderscheiden met een onderverdeling naar 49 beheertypen, gebaseerd op vegetatiestructuur en milieucondities.

Natuurtypen

Natuurtypen zijn bedoeld als sturingsinstrument op landelijk en regionaal niveau. De indeling is vooral gebaseerd op abiotische natuurcondities (waterhuishouding en voedselrijkdom). Natuurtypen kunnen worden gebruikt voor het afstemmen van afspraken over natuurbeheer, ruimtelijke ontwikkeling en milieu, zodat de nagestreefde natuurkwaliteit gerealiseerd kan worden⁶⁴.

Beheertypen

Beheertypen zijn bedoeld voor de aansturing van het beheer. De indeling is gemaakt op schaal 1:25.000. Binnen een beheertype is sprake van een vergelijkbaar beheer en vergelijkbare kosten. In de beheertypen zijn natuurlijke landschappen en groene cultuurhistorische elementen geïntegreerd. Per beheertype bevat de Index Natuur en Landschap standaardkostprijzen (SKP), waarmee beoogd wordt de werkelijke gemiddelde kosten van adequaat natuur- en landschapsbeheer in beeld te brengen⁶⁵.

⁶² CLO | Compendium voor de leefomgeving. (2024, juli 2). Typen natuur in Nederland, 2023. Opgehaald van [clo.nl](https://www.clo.nl/indicatoren/nl154406-typen-natuur-in-nederland-2023): <https://www.clo.nl/indicatoren/nl154406-typen-natuur-in-nederland-2023>

⁶³ Exclusief N00 'nog om te vormen naar natuur'

⁶⁴ BIJ12. (a). Natuurtypen. Opgehaald van [bij12.nl](https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/natuurtypen/): <https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/natuurtypen/>

⁶⁵ BIJ12. (b). Tarieven en standaardkostprijzen. Opgehaald van [bij12.nl](https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/snl/inhoud/tarieven-en-standaardkostprijzen/): <https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/snl/inhoud/tarieven-en-standaardkostprijzen/>

Tabel B2.1 Index NL natuur- en beheertypen

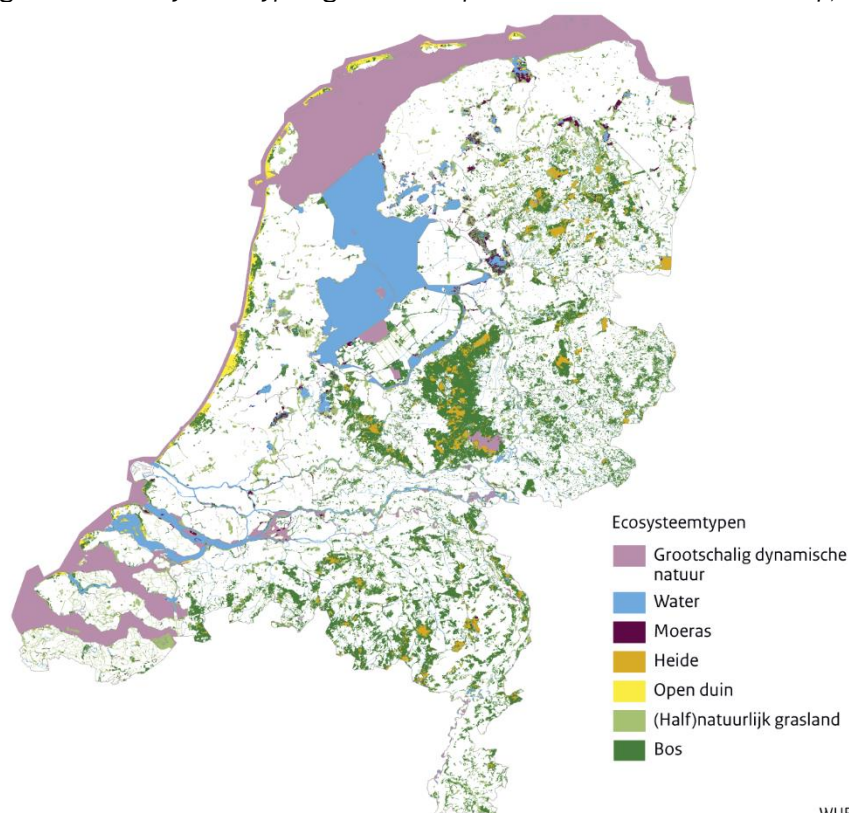
Natuurtypen		Beheertypen	
N00	Natuurtypen	N00.01	Nog om te vormen naar natuur
		N00.02	Omvorming - kwaliteitsimpuls
N01	Grootschalige, dynamische natuur	N01.01	Zee en wad
		N01.02	Duin- en kwelderlandschap
		N01.03	Rivier- en moeraslandschap
		N01.04	Zand- en kalklandschap
N02	Rivieren	N02.01	Rivier- en moeraslandschap
N03	Beken en bronnen	N03.01	Beek en bron
N04	Stilstaande wateren	N04.01	Kranswierwater
		N04.02	Zoete plas
		N04.03	Brak water
		N04.04	Afgesloten zeearm
N05	Moerassen	N05.02	Gemaaid rietland
		N05.03	Veenmoeras
		N05.04	Dynamisch Moeras
N06	Voedselarme venen en vochtige heiden	N06.01	Veenmosrietland en moerasheide
		N06.02	Trilveen
		N06.03	Hoogveen
		N06.04	Vochtige heide
		N06.05	Zwakgebufferd ven
		N06.06	Zuur ven of hoogveenven
N07	Droge heiden	N07.01	Droge heide
		N07.02	Zandverstuiving
N08	Open duinen	N08.01	Strand en embryonaal duin
		N08.02	Open duin
		N08.03	Vochtige duinvallei
		N08.04	Duinheide
N09	Schorren of kwelders	N09.01	Schor of kwelder
N10	Vochtige schraalgraslanden	N10.01	Nat schraalland
		N10.02	Vochtig hooiland
N11	Droge schraalgraslanden	N11.01	Droog schraalgrasland
N12	Rijke graslanden en akkers	N12.01	Bloemdijk
		N12.02	Kruiden- en faunarijk grasland
		N12.03	Glanshaverhooiland
		N12.04	Zilt- en overstromingsgrasland
		N12.05	Kruiden- en faunarijke akker
		N12.06	Ruigteveld
N13	Vogelgraslanden	N13.01	Vochtig weidevogelgrasland
		N13.02	Wintergastenweide
N14	Vochtige bossen	N14.01	Rivier- en beekbegeleidend bos
		N14.02	Hoog- en laagveenbos
		N14.03	Haagbeuken- en essenbos
N15	Droge bossen	N15.01	Duinbos
		N15.02	Dennen-, eiken-, en beukenbos
N16	Bossen met productiefunctie	N16.03	Droog bos met productie
		N16.04	Vochtig bos met productie
N17	Cultuurhistorische bossen	N17.02	Drooghakhout
		N17.03	Park- en stinzenbos
		N17.04	Eendenkooi

N17.05	Wilgengriend
N17.06	Vochtig en hellinghakhout

De 49 beheertypen op de beheertypenkaart (zie Figuur B2.1) zijn voor deze indicator samengenomen tot 7 algemenere ecosysteemtype:

- Ecosysteemtypen op het land (bos, heide, open duin, moeras en halfnatuurlijke graslanden)
- Grootschalige dynamische natuur
- Water

Figuur B2.1 Ecosysteemtypen gebaseerd op de Index Natuur en Landschap, 2023

Bron: Provincies, IPO

WUR/jun24
www.clo.nl/nl154406

Bijlage 3. Uitwerking Provinciale omgevingsverordeningen

Spelregels EHS (beleidsregel concretisering EHS)

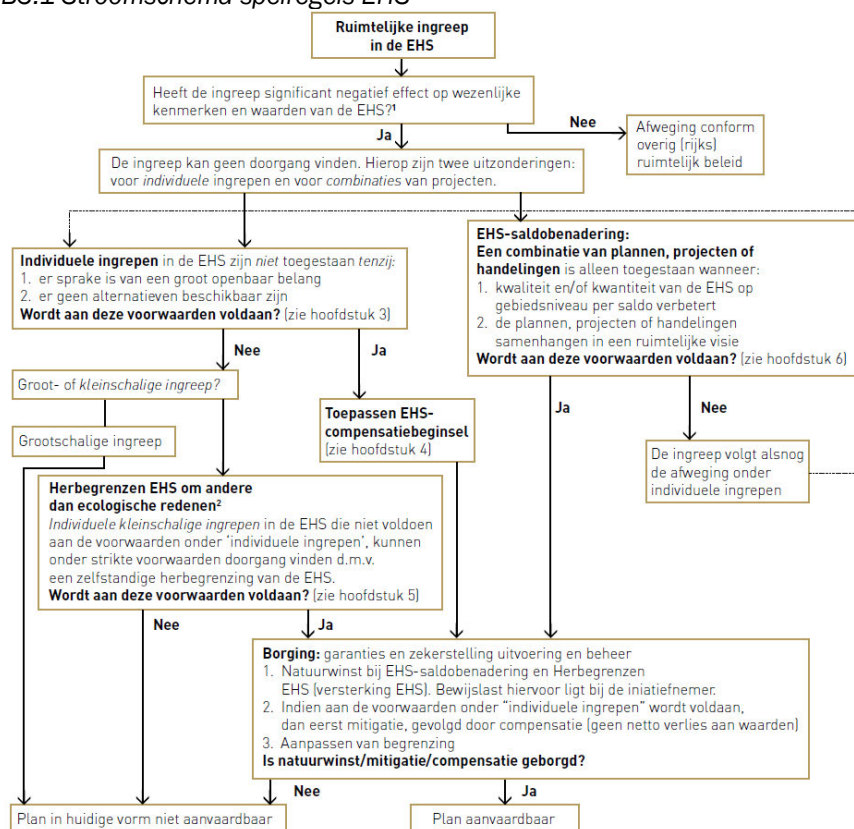
Het EHS⁶⁶ compensatie-beginsel is juridisch verankerd in het Structuurschema Groene Ruimte (1995), later in de Nota Ruimte (2006) en uitgewerkt als beleidskader in vorm van de Spelregels EHS⁶⁷. Ruimtelijke ingrepen in EHS met significant negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied zijn in beginsel niet toegestaan. Alle individuele ruimtelijke ingrepen die significant negatieve effecten op wezenlijke kenmerken en waarden van de EHS hebben en die het stroomschema (zie Figuur B3.1) hebben doorlopen, vallen onder het compensatiebeginsel.

Wanneer een ingreep onvermijdelijk blijkt, dan is in dat geval de initiatiefnemer Van het plan, project of de handeling verantwoordelijk voor realisatie van mitigerende maatregelen om de nadelige effecten weg te nemen of te ondervangen en waar dit niet volstaat, de resterende effecten te compenseren. Het bevoegd gezag dat verantwoordelijk is voor het opleggen van compensatieverplichtingen ziet erop toe dat de initiatiefnemer daadwerkelijk compenseert. Aan provincies is gevraagd deze uitwerking door te laten werken in het provinciaal beleid.

⁶⁶ EHS is de Ecologische Hoofdstructuur en heet tegenwoordig Natuurnetwerk Nederland (NNN).

⁶⁷ Ministeries van LNV, VROM en provincies. (2007). Spelregels EHS - beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzen EHS. Opgehaald van <https://edepot.wur.nl/118519>

Figuur B3.1 Stroomschema spelregels EHS

¹ Het gaat hier om het effect van de ingreep zelf en niet om een netto of reeds gesaldeerd effect. Indien de ingreep plaatsvindt in een Natura 2000 gebied gelden aanvullende regels (zie ook hoofdstuk 7).

² Een andere maatwerkmogelijkheid in de EHS is herbegrenzen om ecologische redenen. Deze mogelijkheid wordt beschreven in hoofdstuk 5, maar komt niet terug in dit schema, omdat er geen ruimtelijke ingreep aan ten grondslag ligt.

Bron: Ministeries van LNV, VROM en provincies. (2007). Spelregels EHS - beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzen EHS.

Inhoudelijk worden verschillende eisen gesteld aan de compensatie. Alleen wanneer volledige fysieke compensatie binnen de gestelde termijn onmogelijk is, mag onderzocht worden of een deel van de benodigde fysieke compensatie wel gerealiseerd kan worden. Voor het overgebleven deel wordt dan financiële compensatie geboden. De bewijslast voor financiële compensatie is zwaar. De hoogte van de financiële compensatie wordt bepaald aan de hand van de volgende kostenelementen:

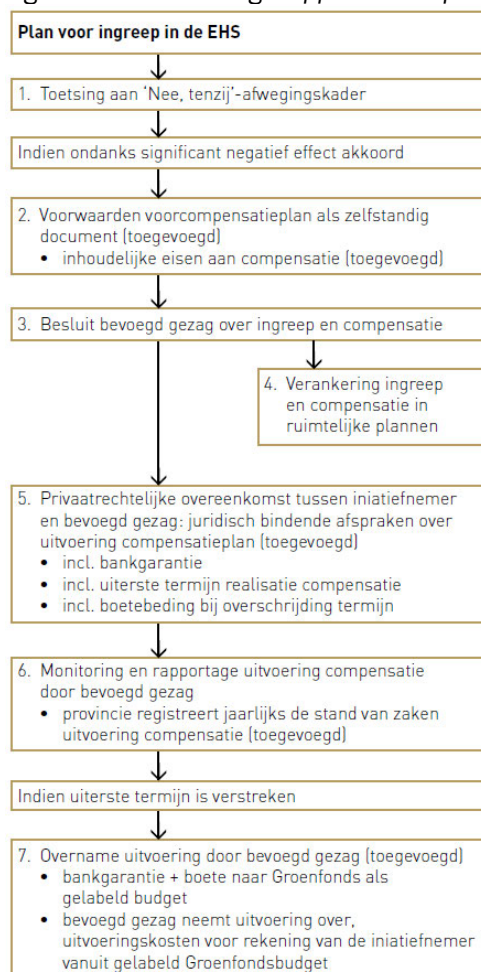
- Kosten van aanschaf van vervangende grond op dezelfde plaats.
- Kosten van basisinrichting (bijvoorbeeld grondwerkzaamheden, aanpassing van de waterhuishouding, en aanplant van jonge bomen in geval van bos).
- Kosten van ontwikkelingsbeheer gedurende de ontwikkelingstijd.

De financiële compensatie wordt bepaald, rekening houdend met inflatie en rente, en in de vorm van een bankgarantie of gelabeld fonds in het Groenfonds vastgezet.

Bij het inzetten van dit budget voor realisatie van nieuwe natuur dient het bevoegd gezag tevens vergoeding van reguliere beheerskosten te waarborgen, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat het compensatiegebied in aanmerking komt voor beheersubsidie. Het bevoegd gezag dat verantwoordelijk is voor het opleggen van compensatieverplichtingen staat ervoor in dat de initiatiefnemer daadwerkelijk

compenseert en dat compensatie correct in de ruimtelijke plannen wordt opgenomen. Afspraken tussen initiatiefnemer en bevoegd gezag over de uitvoering van het compensatieplan dienen te worden vastgelegd in een (juridisch bindende) privaatrechtelijke overeenkomst.

Figuur B3.2 Uitwerking stappen in compensatieprocedure

Bron: Ministeries van LNV, VROM en provincies. (2007). Spelregels EHS - beleidskader voor compensatiebeginsel, EHS-saldobenadering en herbegrenzen EHS.

Ruimtelijke bescherming van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) onder de Omgevingswet ⁶⁸

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet (Ow) per 1 januari 2023 is de landelijke regelgeving over de bescherming van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), voorheen EHS, gewijzigd. Het 'nee-tenzij' afwegingskader is bijvoorbeeld vervallen. Dat betekent dat ook de (spel)regels over de manier waarop natuurcompensatie in het kader van NNN moet worden toegepast is gewijzigd. De 'Spelregels EHS' bevatten tot op zekere hoogte nog steeds een goed uitgewerkte stappen voor natuurcompensatie, maar door de vergroting van de beleidsruimte onder de Ow was een actualisering nodig. Witteveen+Bos heeft

⁶⁸ Guillon, C., de Groot, M., van Hees, S., & Van der Wijngaart, T. (2022). Ruimtelijke bescherming van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) onder de Omgevingswet. Utrecht: Witteveen+Bos.

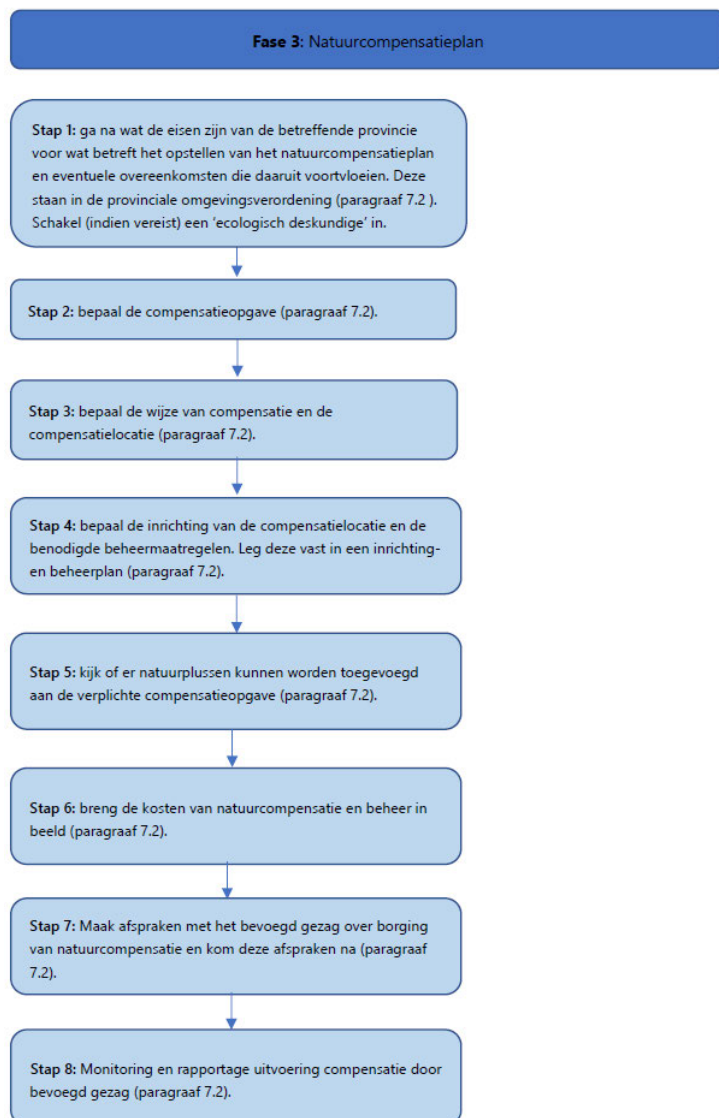
een stappenplan uitgewerkt voor de initiatiefnemer bij een ruimtelijke ingreep in een NNN-gebied, waarin zij recht doen aan de behoefte aan concrete handvatten, actualisering en verbetering van de toepassingspraktijk van natuurcompensatie. Onderdeel hiervan is het opstellen van een natuurcompensatieplan. De provincie moet namelijk regels opnemen in de provinciale omgevingsverordening die borgen dat, als binnen het natuurnetwerk activiteiten worden toegelaten die nadelige gevolgen kunnen hebben voor de wezenlijke kenmerken of waarden van het natuurnetwerk, deze gevolgen tijdig worden gecompenseerd, zodanig dat de kwaliteit, oppervlakte en samenhang van het natuurnetwerk behouden blijven. Het gaat hier om resultaatverplichtingen, de provincie is dus vrij om in te vullen hoe aan deze eisen moet worden voldaan.

De wijzigingen verbieden niet expliciet dat provincies de mogelijkheid tot financiële compensatie bieden, maar financiële compensatie zou alleen mogelijk zijn als daarmee aan heel strenge resultaatsverplichtingen kan worden voldaan. Deze lijken alleen met het toepassen van fysieke compensatie bereikbaar. Ook het inzetten van een compensatiebank blijft in theorie bestaan, mits daarmee de doelen van compensatie behaald worden. Dit moet worden geborgd via door de provincie in de omgevingsverordening aan compensatie te stellen regels, die op hun beurt weer moeten landen in omgevingsplannen, BOPA's, projectbesluiten, en daarbij behorende monitoring.

De kosten voor natuurcompensatie bestaan volgens deze methode uit:

- Kosten van de aanschaf van grond/compensatielocatie.
- Kosten om de compensatielocatie in te richten.
- Kosten om één of meerdere natuurbeheertypen te ontwikkelen. Deze kosten bestaan uit het zogenaamde ontwikkelingsbeheer en het reguliere natuurbeheer.
- Andere bijkomende kosten, zoals kosten gerelateerd aan de wijziging van een bestemmingsplan of een noodzakelijk peilbesluit, afhankelijk van de voorgenomen activiteit en de wijze van compensatie.

Figuur B3.3 Fase 3 uit stappenplan voor de initiatiefnemer bij een ruimtelijke ingreep in een NNN-gebied

Bron: Guillon, C., de Groot, M., van Hees, S., & Van der Wijngaart, T. (2022). Ruimtelijke bescherming van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) onder de Omgevingswet. Utrecht: Witteveen+Bos.

Omgevingsverordening Gelderland

In de Omgevingsverordening van de provincie Gelderland⁶⁹ is opgenomen dat een omgevingsplan het bouwen van een windturbine kan toelaten op een locatie binnen het gebied dat is aangeduid als “Gelders Natuurnetwerk windturbines onder voorwaarden mogelijk”. Het is dan aan de initiatiefnemer om de wijze van compensatie vast te leggen in een natuurversterkingsplan, wat onderdeel is van het omgevingsplan. Dit moet maatregelen bevatten die de nadelige gevolgen voor de oppervlakte, samenhang of kwaliteit van het GNN zoveel mogelijk beperken en de overige effecten gelijkwaardig compenseren en de oppervlakte aan natuur die verloren gaat voor 200 procent compenseren. Het gaat hierbij nadrukkelijk om fysieke natuurcompensatie.

⁶⁹ <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR705323/3>

Richtlijnen voor de toepassing van het compensatiebeginsel voor natuur, bos en landschap – Provincie Overijssel

In het streekplan West-Overijssel en in het streekplan Stadsgewest Twente is de toepassing van het compensatiebeginsel bij aantasting van natuur, bos en landschap vastgelegd⁷⁰. Daarmee geldt dit compensatiebeginsel voor ruimtelijke ingrepen die schadelijk zijn voor de natuur- en landschapswaarden in specifieke streekplanzones en voor bossen in alle zones. Dat betekent dat aantasting van de waarden binnen deze gebieden niet is toegestaan, tenzij er sprake is van een zwaarwegend maatschappelijk belang en als alternatieve locaties of uitvoeringswijzen ontbreken. In dat geval moeten maatregelen worden getroffen om de schade zoveel mogelijk te beperken of te verzachten (landschappelijke inpassing en het uitvoeren van mitigerende maatregelen). De schade die daarna overblijft moet worden gecompenseerd.

Uitgangspunt is dat compensatie ten eerste plaatsvindt door het uitvoeren van maatregelen zoals de aankoop en inrichting van een gebied (zo dicht mogelijk in de buurt van de schade) en het voeren van beheer. Bij aanleg van infrastructuur kan het voorkomen dat over een grote lengte verschillende gebieden met natuur- en/of landschapswaarden worden doorsneden. Als daarbij het uitgangspunt van wordt gevolgd dat de schade zo dicht mogelijk in de buurt van de ingreep moet worden gecompenseerd, betekent dat op verschillende plaatsen compensatieprojecten moeten worden uitgevoerd. Dan kan gekozen worden voor uitvoering van een geconcentreerd compensatieproject mits dit tot even grote natuurwinst zou leiden.

De mate van vervangbaarheid van de beïnvloede natuur bepaalt of een schadelijke ruimtelijke ingreep wordt toegestaan en is bepalend voor de omvang van een te hanteren compensatietoeslag. Daarbij wordt rekening gehouden met de plaats waar de compenserende maatregelen worden uitgevoerd; als de compensatie wordt uitgevoerd in aansluiting op een bestaand bos of bij de ecologische hoofdstructuur, geldt een kleinere compensatietoeslag. De compensatietoeslag geldt als invulling van het uitgangspunt van kwalitatieve compensatie.

Tabel B3.1 De vervangbaarheid van natuurtypen die in Overijssel voorkomen

Vervangbaarheid	Uitleg	Natuurtypen
Zeer moeilijk tot niet vervangbaar	Niet vervangbaar binnen 100 jaar/ het ontbreekt binnen Overijssel aan geschikte locaties voor het realiseren van een nieuw gebied/ er is onvoldoende zekerheid over het slagen van het ontwikkelen van de natuurwaarden	▪ grote natte heideterreinen (incl. vennen) met bijzondere soorten ▪ grote droge heideterreinen (incl. stuifzanden en jeneverbesstruwelen) met bijzondere soorten ▪ levende hoogveengebieden ▪ natuurlijke beken en beekdalen ▪ soortenrijke laagveenmoerassen ▪ natte schraalgraslanden ▪ zeer oude houtwallen (al dan niet met oude beplanting)

⁷⁰ <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR37969/1>

Vervangbaarheid	Uitleg	Natuurtypen
Moeilijk te vervangen natuurtypen	(Waarschijnlijk) binnen 25 tot 100 jaar te vervangen	▪ restanten van heide ▪ restanten van hoogveen ▪ soortenarme laagveenmoerassen ▪ droge schraallanden, rivierduingraslanden ▪ beekdalen met rechtgetrokken beken ▪ uiterwaarden en oude rivierarmen
Vervangbare natuurtypen	(Waarschijnlijk) vervangbaar binnen 25 jaar	▪ niet schrale, maar wel bloemrijke graslanden ▪ rietlanden en ruigten - aan akkers gebonden natuurwaarden - weidevogelgrasland - gebieden voor ganzen en kleine zwaan - verlandingsvegetaties buiten laagveenmoerassen (bijvoorbeeld randmeren) - open water ▪ aan akkers gebonden natuurwaarden - weidevogelgrasland - gebieden voor ganzen en kleine zwaan - verlandingsvegetaties buiten laagveenmoerassen (bijvoorbeeld randmeren) - open water - rietlanden en ruigten ▪ weidevogelgrasland - gebieden voor ganzen en kleine zwaan - verlandingsvegetaties buiten laagveenmoerassen (bijvoorbeeld randmeren) - open water - aan akkers gebonden natuurwaarden ▪ gebieden voor ganzen en kleine zwaan - verlandingsvegetaties buiten laagveenmoerassen (bijvoorbeeld randmeren) - open water - weidevogelgrasland ▪ verlandingsvegetaties buiten laagveenmoerassen (bijvoorbeeld randmeren) - open water - gebieden voor ganzen en kleine zwaan ▪ open water - verlandingsvegetaties buiten laagveenmoerassen (bijvoorbeeld randmeren) ▪ open water

In deze provinciale regeling wordt uitgegaan van zogenoemde oppervlaktetoeslagen. Als het aantoonbaar niet mogelijk is de compensatietoelage in extra natuurgebied of bos te realiseren, kunnen afspraken worden gemaakt over financiële compensatie van schade. Het bedrag dat beschikbaar komt bij financiële compensatie, wordt gestort in een daarvoor op te richten compensatiefonds. Dit fonds is bestemd voor het uitvoeren van projecten ter vergroting van natuurwaarden (kwaliteitsverbetering) van bestaande

natuurgebieden of bossen ofwel in agrarisch gebied⁷¹. Uitgangspunt daarbij is dat compensatiegelden die vrijkomen door schade aan bos, ook worden aangewend voor de kwaliteitsverbetering van bos elders. Bij financiële compensatie wordt voor het berekenen van het compensatiebedrag uitgegaan van de kosten van aankoop, inrichting en beheer van een fictief compensatieproject (inclusief de "normale" compensatietoeslag). Daarnaast wordt een extra toeslag van 25 procent over het totaalbedrag gehanteerd, omdat de initiatiefnemer bij financiële compensatie haar inspanningsverplichting overdraagt aan de provincie (die vervolgens kosten moet maken voor het besteden van de middelen). Van dit percentage kan worden afgeweken indien de initiatiefnemer (hoge) kosten heeft gemaakt voor uitwerking van de compenserende maatregelen en er buiten zijn schuld niet in is geslaagd de maatregelen uit te voeren.

In geval van financiële compensatie is het aan GS een besluit te nemen over de besteding van de gelden die zijn gestort in het provinciale compensatiefonds. Daarbij gelden de volgende uitgangspunten:

- Door de kwaliteitsverbeterende maatregelen moet een natuurgebied of bos naar een hogere klasse van vervangbaarheid (en daarmee naar een hogere waardeklasse) gaan.
- De maatregelen moeten gericht zijn op herstellen of verbeteren van de (natuurlijke) abiotische omstandigheden in het natuurgebied of het bos.
- De maatregelen ter verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden (of bossen) mogen niet in de plaats komen van regulier of te verwachten algemeen beleid.
- Agrarisch natuurbeheer of beheer door andere particulieren (gefinancierd uit het compensatiefonds) hoort ook bij de mogelijke maatregelen ter verbetering van de natuurwaarden (bijv. weidevogelbeheer of agrarisch beheer gericht op botanische waarden). Voorwaarde hierbij is wel dat dit agrarisch natuurbeheer niet in de plaats komt van regulier beleid (zoals reeds afgesloten (beheers)overeenkomsten) en dat door het agrarisch natuurbeheer natuurwaarden ontstaan die gelijkwaardig zijn aan de waarden die verloren gaan. In een separate bijlage bij deze notitie zijn voorbeelden voor maatregelen ter verbetering van de kwaliteit van natuurgebieden (en bossen) opgenomen.

Natuurbeheerplan 2025 Provincie Overijssel ⁷²

In het vigerende Natuurbeheerplan van Overijssel is opgenomen dat het compensatiebeleid weidevogelgebieden conform de Omgevingsverordening geldt. Hier wordt alleen gesproken over fysieke compensatie. Uitgangspunt voor compensatie van leefgebieden voor weidevogels is dat de compensatie direct wordt gerelateerd aan het verstorende effect dat de aanleg heeft op het (potentiële) leef- en broedgebied van weidevogels. Hoe groot de compensatie moet zijn, hangt af van de omvang van het leefgebied voor weidevogels en de kwaliteit (aantal broedparen van weidevogels dat hier voorkomt). [...] Daarbij gaat het om de realisatie van het initiatief zelf, maar ook om het verstorend, uitstralend effect op de directe omgeving, waardoor weidevogels in deze zone niet of nauwelijks meer broeden (het effect van bebouwing is bijvoorbeeld circa 200-300 m, effect van windturbines is circa 200 m). Dit effect moet bij de compensatie worden betrokken. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor de financiering van de volledige compensatie voor de start van de ingreep.

⁷¹ RTV Drenthe. (2010, oktober 12). Compensatiefonds voor bos en natuur. RTV Drenthe. Opgehaald van <https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/49672/compensatiefonds-voor-bos-en-natuur>

⁷² Visser, E. (2024). Natuurbeheerplan 2025 Provincie Overijssel - gedeeltelijke wijziging (plantekst en bijbehorende kaarten): GS-besluit 28 mei 2024. Zwolle: Provincie Overijssel.

Omgevingsverordening provincie Flevoland 2024

Hoofdstuk 14 uit de Omgevingsverordening⁷³ van de provincie Flevoland gaat in op Duurzame Energie. Artikel 14.6 beschrijft dat nieuwe windmolens alleen zijn toegestaan als deze passen binnen een door gedeputeerde staten goedgekeurd projectplan voor opschalen en saneren van windmolens als dat gelegen is in het windgebied. Onderdeel van het projectplan is een gebiedsgebonden bijdrage aan kwaliteitscompensatie, die kan zien op een fysieke verbetering van de aanwezige of potentiële kwaliteiten van bodem, water, natuur, landschap, cultuurhistorie of van de extensieve recreatieve mogelijkheden van het gebied of de omgeving. De waarde van de kwaliteitscompensatie bedraagt gedurende de gebruikstermijn (25 jaar) jaarlijks gemiddeld € 1.050,-- per MW opgesteld vermogen in de betreffende plaatsingszone. Het projectplan kan nader uitwerken of de bijdrage jaarlijks constant wordt geleverd of dat deze afhankelijk wordt gemaakt van andere factoren. In het projectplan moet ook aandacht worden besteed aan de indexatie van de bijdrage. Indien een kwaliteitsverbetering niet is verzekerd, wordt in het uiterste geval het omgevingsplan slechts vastgesteld indien een passende financiële bijdrage in een windmolenparkfonds is verzekerd. Het windmolenparkfonds is in zoverre een vangnetbepaling. Uitgangspunt is dat over de compensatie en de bestedingsdoelen juist concrete afspraken tussen de gemeente en initiatiefnemer worden gemaakt en in een overeenkomst worden vastgelegd. In het Delegatiebesluit Omgevingsverordening provincie Flevoland is bepaald dat Gedeputeerde Staten (nadere) regels kunnen stellen over de wijze waarop compensatie met toepassing van een windmolenparkfonds plaats heeft. Doel van die regels is te garanderen dat de ruimtelijke kwaliteit behouden blijft. Uitgangspunt blijft evenwel dat de initiatiefnemer vooraf goede afspraken maakt met de gemeente over de maatregelen en anders over de gelden die gestort worden in een fonds.

Provincie Flevoland houdt sinds 2009 bij of het NNN veranderd. Onder de projecten waarvoor natuurcompensatie plaats heeft gevonden waren geen energieprojecten. Voor projecten waarbij de provincie natuur kwijtraakt, zoals de aanleg van wegen, zorgt zij ervoor dat er in een ander gebied natuur terugkomt. In de Omgevingsverordening Flevoland zijn de voorwaarden voor natuurcompensatie uitgewerkt. In de beleidsregel herbegrenzing Natuurnetwerk Nederland provincie Flevoland⁷⁴ is vastgelegd dat onder voorwaarden financiële compensatie mogelijk is. De hoogte van de financiële compensatie wordt bepaald aan de hand van de volgende kostenelementen:

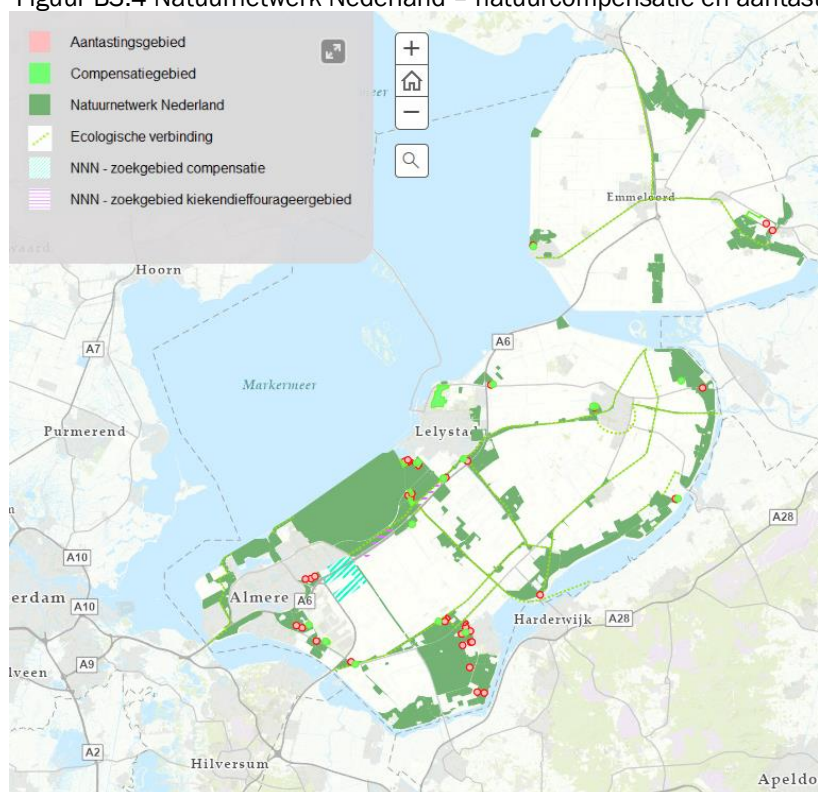
- kosten van de aanschaf van de grond;
- kosten van de basisinrichting (zoals grondwerkzaamheden, aanpassing van de waterhuishouding en aanplant van jonge bomen in geval van bos);
- kosten van het ontwikkelingsbeheer tijdens de ontwikkeltijd.

De financiële compensatie wordt bepaald, rekening houdend met inflatie en rente, en in de vorm van een bankgarantie of gelabeld fonds in het Groenfonds vastgezet. Bij het inzetten van dit budget voor realisatie van nieuwe natuur dient het bevoegd gezag tevens de vergoeding van reguliere beheerskosten te waarborgen, bijvoorbeeld door ervoor te zorgen dat het compensatiegebied in aanmerking komt voor beheer subsidie. Het is niet te herleiden of voor de projecten die Flevoland op haar kaarten presenteert sprake is geweest van financiële compensatie, of uitsluitend voor fysieke compensatie.

⁷³ <https://zoek.officiëlebevestigingen.nl/prb-2024-8845.pdf>

⁷⁴ https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR685857/1#hoofdstuk_IV

Figuur B3.4 Natuurnetwerk Nederland – natuurcompensatie en aantasting

Bron: provincie Flevoland [arcgis](#)

Omgevingsverordening provincie Utrecht

De regels voor NNN-compensatie in de provincie Utrecht zijn opgenomen in artikel 6.9 van de Omgevingsverordening⁷⁵. Bij de Omgevingsverordening heeft de provincie verschillende handreikingen gemaakt die uitleggen hoe om te gaan met verschillende beschermingsregels. Compensatie is pas aan de orde op het moment dat volledig onderbouwd is dat de aantasting van het NNN zoveel mogelijk beperkt is, en bovendien aan alle voorwaarden van de afwijkingen is voldaan. Het gaat hierbij uitsluitend om mogelijkheden voor fysieke compensatie.

Omgevingsregeling NH2022

De Omgevingsregeling⁷⁶ van de provincie Noord-Holland bevat voorwaarden van fysieke compensatie in het geval een ruimtelijk planschade aan het Natuurnetwerk Nederland, een natuurverbinding of aan een bijzonder provinciaal landschap. Noord-Holland staat financiële compensatie toe als:

- fysieke maatregelen niet mogelijk zijn, of;
- het gebied dat wordt aangetast niet groter is dan:
 - 0,5 hectare in het geval van Natuurnetwerk Nederland, of;
 - 5 hectare in het geval van een Bijzonder provinciaal landschap, voor zover de kernkwaliteit habitat voor weidevogels van toepassing is.

⁷⁵ <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR704250>

⁷⁶ <https://zoek.officiëlebevestigingen.nl/prb-2020-8427.html>

Financiële compensatie vindt plaats in de vorm van een bijdrage aan de provincie Noord-Holland die wordt gestort in de provinciale reserve Groen of de reserve Landschap. Financiële compensatie omvat voor het NNN de volgende elementen:

- a. Kosten van de aanschaf van vervangende grond.
- b. Kosten van de basisinrichting.
- c. Kosten van ontwikkelingsbeheer gedurende de ontwikkelingstijd, afhankelijk van het type natuur dat wordt ontwikkeld.
- d. Kosten voor de planontwikkeling van planuitvoering, Dit is bepaald op 20 % van de kosten genoemd onder a, b en c.

Voor een bijzonder provinciaal landschap bestaat de financiële compensatie uit de kostenelementen:

- a. De kosten voor 30 jaar actief weidevogelbeheer voor een gebied dat minimaal gelijk is aan de oppervlakte van het aangetaste weidevogelleefgebied rekening houdende met een jaarlijkse rustperiode in de nestfase waarin agrarische werkzaamheden niet zijn toegestaan jaarlijks van 1 april tot en met 15 juni;
- b. De kosten voor de planontwikkeling en planuitvoering, deze zijn bepaald op 20 procent van de kosten genoemd bij a.

Omgevingsverordening Zeeland

Volgens de Omgevingsverordening Zeeland⁷⁷ is compensatie binnen begrensde maar nog niet ingerichte natuurontwikkelingsgebieden van het Natuurnetwerk Nederland (voorheen de herijkte EHS) is mogelijk, voor zover het netto areaal van het Natuurnetwerk Nederland, te weten bestaande en nieuwe natuur, uiteindelijk in stand blijft. Financiële compensatie is slechts aan de orde voor zover directe fysieke compensatie door de initiatiefnemer redelijkerwijs niet of slechts ten dele mogelijk is. De financiële compensatie omvat het voor verwerving, inrichting en aanloopbeheer (beheermaatregelen die worden uitgevoerd om na inrichting van een nieuw natuurgebied, binnen een bepaalde periode, het gewenste natuurtype te bereiken), benodigde bedrag. Dit bedrag zal als doelbudget voor de desbetreffende compensatieopgave gelabeld ondergebracht worden bij de provincie.

Omgevingsverordening Noord-Brabant

Een omgevingsplan kan een ontwikkeling binnen het Natuur Netwerk Brabant onder voorwaarden mogelijk maken⁷⁸. De omvang van de compensatie is in ieder geval gelijk aan de omvang van het vernietigde of verstoorte areaal en wordt verder bepaald door de ontwikkeltijd van de aangetaste natuur, conform de volgende uitgangspunten:

- a. natuur met een ontwikkeltijd van 5 jaar of minder: geen toeslag;
- b. tussen 5 en 25 jaar te ontwikkelen natuur: toeslag van 1/3 in oppervlak;
- c. tussen 25 en 100 jaar te ontwikkelen natuur: toeslag van 2/3 in oppervlak;
- d. bij een ontwikkelingsduur van de natuur van meer dan 100 jaar: de toeslag in oppervlak en de gekapitaliseerde kosten van het ontwikkelingsbeheer is maatwerk;
- e. bij verstoring van natuur: maatwerk.

⁷⁷ <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR709135>

⁷⁸ <https://noord-brabant.tercera-ro.nl/MapView/Default.aspx?id=NLIMR09930TAM0vrNBrabant-va01>

De financiële compensatie wordt bepaald op grond van de omvang van de compensatieverplichting en omvat de volgende kostenelementen:

- a. kosten voor de planontwikkeling en planuitvoering;
- b. kosten van de aanschaf van vervangende grond;
- c. kosten van de basisinrichting; en
- d. kosten van ontwikkelingsbeheer gedurende de ontwikkelingstijd.

De financiële compensatie wordt uiterlijk zes weken na de vaststelling van het omgevingsplan gestort in de provinciale compensatievoorziening ter uitvoering van de geformuleerde compensatietaakstelling.

Omgevingsverordening Limburg

Een omgevingsplan dat van toepassing is op locaties binnen het Natuurnetwerk Limburg laat onder voorwaarden nieuwe activiteiten of wijziging van bestaande activiteiten toe⁷⁹. De omgevingsverordening bevat een bijlage met de Regeling natuurcompensatie. Een activiteit dient in beginsel financieel gecompenseerd te worden. Indien dat niet mogelijk is vindt pas compensatie in natura plaats. Financiële compensatie is niet mogelijk indien een activiteit in of nabij Natura 2000-gebieden, Habitat- en Vogelrichtlijngebieden een (significant) negatief effect heeft op de instandhoudingsdoelstellingen voor deze gebieden.

Gedeputeerde Staten stellen in het eerste kwartaal van elk kalenderjaar de hoogte van het normbedrag vast per hectare voor financiële compensatie. De initiatiefnemer stort de verplichte financiële compensatie bij de Provincie Limburg. De storting van de compensatie dient binnen 60 dagen na ondertekening van de overeenkomst plaats te vinden.

Het bepalen van de compensatieopgave voor Natuur in het Natuurnetwerk van Limburg gaat uit van vier categorieën:

- a. snel vervangbaar, ontwikkelingstijd < 2 jaar;
- b. gemakkelijk vervangbaar, ontwikkelingstijd < 25 jaar;
- c. matig vervangbaar; ontwikkelingstijd 25-100 jaar;
- d. moeilijk of niet vervangbaar; ontwikkelingstijd > 100 jaar.

Voor activiteiten die plaatsvinden in het Natuurnetwerk Limburg gelden, bovenop de vereiste één-op-één compensatie, de volgende kwaliteitstoelagen:

- a. Voor natuur in categorie 1 geldt, gezien de korte ontwikkelingstijd en de doorgaans eenvoudig te realiseren abiotische randvoorwaarden, géén kwaliteitstoelage.
- b. Voor natuur in categorie 2 geldt, gezien de langere ontwikkelingstijd en de doorgaans moeilijker te realiseren abiotische randvoorwaarden, een kwaliteitstoelage van 33 procent.
- c. Voor natuur in categorie 3 geldt, gezien de lange ontwikkelingstijd en de doorgaans moeilijk te realiseren abiotische randvoorwaarden, een kwaliteitstoelage van 66 procent.

⁷⁹ <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR705183>

- d. Voor natuur in categorie 4 geldt, gezien de natuurwaarden die slechts na ingrijpende inspanningen en een zeer lange ontwikkelingstijd hersteld kunnen worden en de doorgaans complexe abiotische randvoorwaarden, een kwaliteitstoeslag van 66 – 100 procent.

In de omgevingsverordening zijn enkele uitzonderingen opgenomen op deze regelingen, bijvoorbeeld voor naaldboshout zonder bijzondere natuurwaarden. De omgevingsverordening bevat een categorie-indeling van de natuur met daarin een indeling van natuurdoeltypen en natuurbeheertypen naar de vier categorieën van vervangbaarheid.

Onder de volledige kosten van de uitvoering van de compensatiemaatregelen worden in ieder geval de kosten van grondverwerving, inrichting, beheer gedurende 10 jaar na voltooiing van de inrichting en alle daarmee samenhangende overheadkosten. Ter waarborging van een zorgvuldige en tijdige uitvoering van de compensatie dient een waarborgsom van 50 procent van de bankgarantie overgemaakt te worden. De bankgarantie is afbouwend en wordt op basis van veldcontroles van de compensatie conform het compensatieplan verminderd. Indien de compensatie niet (geheel) vóór de start van de activiteit is gerealiseerd valt de bankgarantie in zijn geheel toe aan de Provincie Limburg die daarmee binnen een termijn van drie jaar (het ontbrekende deel van) de compensatie laat uitvoeren.

Het normbedrag financiële compensatie is bepaald voor vijf regio's en bestaat uit de grondprijs, aankoopkosten, inrichtingskosten, beheerkosten en een risico-opslag van 10 procent van de inrichtingskosten.

Tabel B3.2 Normbedrag per hectare bij financiële natuurcompensatie in 2025 in €

Per hectare	Regio 1	Regio 2	Regio 3	Regio 4	Regio 5
	Mook en Middelaar, Gennep, Bergen, Venlo, Beesel	Roermond, Roerdalen, Echt-Susteren	Venray, Horst aan de Maas, Peel en Maas, Sittard- Geleen, Stein, Beek, Beekdaelen, Brunssum, Heerlen, Landgraaf, Kerkrade, Voerendaal, Simpelveld, Maastricht, Meerssen	Nederweert, Weert, Leudal, Maasgouw	Vaals, Gulpen-Wittem, Valkenburg a/d Geul, Eijsden-Margraten
Grondprijs	€ 82.583	€ 90.144	€ 96.541	€ 79.675	€ 87.817
Aankoopkosten	€ 3.931	€ 3.931	€ 3.931	€ 3.931	€ 3.931
Inrichtingskosten	€ 33.649	€ 33.649	€ 33.649	€ 33.649	€ 33.649
Beheerkosten (10 jaar)	€ 4.847	€ 4.847	€ 4.847	€ 4.847	€ 4.847
Subtotaal	€125.010	€132.571	€ 138.968	€122.102	€130.244
Risico en onvoorziene kosten (10 % inrichtingskosten)	€ 3.365	€ 3.365	€ 3.365	€ 3.365	€ 3.365
Normbedrag	€ 128.375	€ 135.936	€142.333	€ 125.467	€ 133.609

Bron: Besluit normbedrag financiële natuurcompensatie Limburg 2025⁸⁰

⁸⁰ <http://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR737508>

Beleidsregel compensatie natuur, recreatie en landschap Zuid-Holland, 2013

Indien fysieke of kwalitatieve compensatie niet of niet tijdig haalbaar blijkt, kan in Zuid-Holland worden overgegaan tot het afkopen van de compensatieverplichting ofwel tot financiële compensatie⁸¹. Redenen hiervoor zijn:

- wanneer zowel fysieke compensatie als compensatie door kwalitatief vergelijkbare waarden nabij het gebied van de ingreep of elders in de regio of de provincie redelijkerwijs onmogelijk is;
- de compensatieopgave kleiner is dan 1 ha, of; c. een beroep tegen een planologisch besluit dat de uitvoering van het compensatieplan mogelijk moet maken door een rechtscollege gegrond wordt verklaard en tegen die uitspraak geen rechtsmiddel meer openstaat

Bij financiële compensatie worden de compensatiemiddelen door de initiatiefnemer gelabeld in het Groenfonds vastgezet en gaan de trekkingsrechten over naar het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag wordt daarmee verantwoordelijk voor de realisatie van de compensatieopgave c.q. voor de inzet van de compensatiemiddelen. Indien gewenst kan het bevoegd gezag deze trekkingsrechten en verantwoordelijkheden overdragen aan Gedeputeerde Staten. De hoogte van de financiële compensatie wordt bepaald door de compensatieopgave en omvat de kosten die gemoeid zouden zijn geweest met de grondverwerving, de basisinrichting, het ontwikkelingsbeheer en de eventuele extra kosten voor het reguliere beheer voor een periode van 25 jaar alsmede van alle daarmee samenhangende overheadkosten, rekening houdend met rente en inflatie. Financiële compensatie is *niet* toegestaan bij ingrepen die de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden significant aantasten.

Compensatieverordening Bos, Natuur, Landschap en Archeologie – gemeente Midden-Drenthe

Voorheen was de compensatieverordening Bos, Natuur, Landschap en Archeologie van toepassing in de gemeente Midden-Drenthe⁸² (vervallen per 18 februari 2021). Als na afweging van belangen voor gebieden met de functie natuur en/of bos wordt besloten dat één van deze functies moet wijken voor, of anderszins aanwijsbare schade ondervindt van een ander aantoonbaar zwaarwegend maatschappelijk belang, waarvoor een ruimtelijke ingreep wordt toegestaan, zullen niet alleen maatregelen worden getroffen met het oog op inpassing en mitigatie ter plaatse van de ingreep, maar zal bovendien, indien bedoelde maatregelen onvoldoende zijn, compensatie plaatsvinden. Indien fysieke compensatie redelijkerwijs niet of qua oppervlakte slechts gedeeltelijk mogelijk is, kan het college van burgemeester en wethouders besluiten tot financiële compensatie. De financiële compensatie bestaat uit de kosten die anders gemoeid zouden zijn met fysieke compensatie plus de financiële toeslag ten behoeve van het aanloopbeheer. Financiële compensatie is ook mogelijk in geval van aantasting van archeologische waarden. In dat geval gaat het om de geraamde kosten voor de activiteiten waarmee aantasting van archeologische waarden voorkomen wordt. Het bedrag van de financiële compensatie wordt vastgesteld door het college van burgemeester en wethouders en wordt door de aanvrager in het Groenfonds gestort, gericht op behoud en herstel van bos-, natuur- en landschapswaarden elders in de provincie Drenthe.

⁸¹ https://www.zuid-holland.nl/publish/pages/24682/2013-138_beleidsregel_compensatie_natuur_recreatie_en_landschap_zuid-holland_20131.pdf

⁸² https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR89963/1#hoofdstuk_n7

Verordening Groene Balans: compensatie en verevening van groene waarden – gemeente Apeldoorn

Voorheen was de verordening Groene Balans van toepassing in de gemeente Apeldoorn⁸³ (vervallen per 31 juli 2024). Compensatie vindt plaats in het geval van wijziging c.q. herziening van een bestemmingsplan, dan wel bij een omgevingsvergunning waarbij:

- Een bestemming feitelijk aan zijn functie wordt onttrokken, dat betrekking heeft op de bestemming Bos, Natuur of Bos en Natuur; of
- Een bestemming feitelijk aan zijn functie wordt onttrokken anders dan genoemd onder a, dat leidt tot vermindering van de aanwezige natuur- en landschapswaarden binnen de Groene Mal, en waarbij tenminste 100 m² groen verdwijnt; of
- Een bestemming feitelijk aan zijn functie wordt onttrokken, voor zover betrekking op groenelementen zoals lanen, houtwallen, singels waarbij twintig bomen of meer of een lengte van vijftig meter of meer worden verwijderd.

Aan de compensatie zijn een aantal voorwaarden verbonden, waarbij het uitgangspunt fysieke compensatie is. Indien dat niet mogelijk is, vindt financiële compensatie plaats. De hoogte van de financiële compensatie wordt bepaald aan de hand van het totaal benodigde compensatie-areaal (in m²) vermenigvuldigd met een normbedrag voor verwerving, realisatie en beheer van bedoeld compensatie-areaal. Het normbedrag bedraagt:

- € 82,- per m² te compenseren areaal voor compensatie binnen de bebouwde kom (prijs per 1 januari 2018, wordt jaarlijks geïndexeerd aan de hand van de prijsindex Consumentenprijzen van het CBS).
- € 13,- per m² te compenseren areaal voor compensatie buiten de bebouwde kom (prijs per 1 januari 2018, wordt jaarlijks geïndexeerd aan de hand van de prijsindex Consumentenprijzen van het CBS).

Voor de betaling van de financiële compensatie wordt een overeenkomst opgesteld. Betaling geschiedt vóórdat de wijziging c.q. herziening van het bestemmingsplan wordt vastgesteld dan wel vóórdat op de aanvraag omgevingsvergunning wordt beslist. Wanneer de plannen uiteindelijk geen doorgang vinden hetgeen betekent dat het bestemmingsplan niet wordt gewijzigd of herzien dan wel de gevraagde omgevingsvergunning niet wordt verleend (of ingetrokken), vindt restitutie plaats.

⁸³ <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR723250/1>

Bijlage 4. Kengetallen

Tabel B4.1 Ontwikkeltijden per natuurtype.

Natuurbeheertype	Ontwikkeltijd (jaar)
N02.01 Rivier	5-25
N03.01 Beek en bron	5-25
N04.01 Kranswierwater	0-5
N04.02 Zoete plas	5-25
N05.02 Gemaaid rietland	5-25
N05.03 Veenmoeras	5-25
N05.04 Dynamisch moeras	5-25
N06.01 Veenmosrietland en moerasheide	25-100
N06.02 Trilveen	25-100
N06.03 Hoogveen	25-100
N06.04 Vochtige heide	5-25
N06.05 Zwakgebufferd ven	5-25
N06.06 Zuur ven of hoogveenven	5-25
N07.01 Droge heide	5-25
N07.02 Zandverstuiving	0-5
N10.01 Nat schraalland	5-25
N10.02 Vochtig hooiland	5-25
N11.01 Droog schraalgrasland	5-25
N12.01 Bloemdijk	0-25
N12.02 Kruiden- en faunairijk grasland (slecht ontwikkeld)	0-5
N12.02 Kruiden- en faunairijk grasland (matig tot goed ontwikkeld)	5-25
N12.03 Glanshaverhooiland	5-25
N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland	0-5
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker (slecht ontwikkeld)	0-5
N12.05 Kruiden- en faunarijke akker (matig tot goed ontwikkeld)	5-25
N12.06 Ruigteveld (slecht ontwikkeld)	0-5
N12.06 Ruigteveld (matig tot goed ontwikkeld)	5-25
N13.01 Vochtig weidevogelgrasland	5-25
N13.02 Wintergastenweide	0-5
N14.01 Zachthoutooibos	25-100
N14.01 Hardhoutooibos	100+
N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos	100+
N14.02 Hoog- en laagveenbos	25-100
N14.03 Haagbeuken- en essenbos	100+
N15.02 Dennenbos	5-25
N15.02 Eiken- en beukenbos	100+
N16.03 Droog bos met productie	25-100
N16.04 Vochtig bos met productie	25-100
N17.02 Droog hakhout	25-100

Natuurbeheertype	Ontwikkeltijd (jaar)
N17.03 Park- en stinzenbos	100+
N17.04 Eendenkooi	0-5

Bron: Provinciale verordening Gelderland geraadpleegd via: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2021-2844.html> en https://geodata.gelderland.nl/bestanden/Geo-teksten/Portal/Natuurregels_in_Gelderland/Bijlage_Ontwikkeltijd_natuurbeheertypen.pdf

Tabel B4.2 Inrichtingskosten per hectare per natuurbeheertype per landsdeel (in euro, excl. Btw) (prijspeil 2024).

Beheertype naam	Regio Noord	Regio Oost	Regio West	Regio Zuid	Gemiddelde
Zee en wad					
Duin- en kwelderlandschap					
Rivier- en moeraslandschap					
Zand- en kalklandschap					
Rivier		66.000	61.000	61.000	63.000
Beek en bron	101.000	71.000	71.000	66.000	77.000
Kranswierwater	-	118.000	74.000	61.000	74.000
Zoete plas	119.000	118.000	74.000	61.000	96.000
Brak water		-	74.000	61.000	68.000
Afgesloten zeearm	-	-	-	-	-
Moeras	38.000	94.000	48.000	57.000	59.000
Gemaaid rietland	38.000	94.000	48.000	57.000	59.000
Veenmoeras	38.000	94.000	48.000	57.000	59.000
Dynamisch moeras	38.000	94.000	48.000	57.000	59.000
Veenmosrietland en moerasheide	38.000	48.000	48.000	23.000	39.000
Trilveen	74.000	74.000	74.000		74.000
Hoogveen	65.000	44.000	-	44.000	51.000
Vochtige heide	73.000	45.000	-	43.000	54.000
Zwak gebufferd ven	63.000	63.000	-	61.000	62.000
Zuur ven of hoogveenven	63.000	63.000	-	61.000	62.000
Droge heide	55.000	43.000	45.000	43.000	47.000
Zandverstuiving	43.000	43.000		43.000	43.000
Strand en embryonaal duin	-	-	-	-	-
Open duin	-	-	-	-	-

Beheertype naam	Regio Noord	Regio Oost	Regio West	Regio Zuid	Gemiddelde
Vochtige duinvallei			65.000		65.000
Duinheide	-	-	-	-	-
Schor of kwelder	21.000	-	62.000	41.000	41.000
Nat schraalland	39.000	49.000	49.000	52.000	47.000
Vochtig hooiland	27.000	44.000	46.000	52.000	42.000
Droog schraalland	34.000	37.000	22.000	37.000	32.000
Bloemdijk	9.000	6.000	10.000	12.000	9.000
Kruiden- en faunarijk grasland	5.000	5.000	6.000	5.000	5.000
Glanshaverhooiland	12.000	10.000	12.000	19.000	13.000
Zilt- en overstromingsgrasland	20.000	-	20.000	20.000	20.000
Kruiden- en faunarijke akker	7.000	-	9.000	7.000	8.000
Ruigteveld	2.000	2.000	4.000	2.000	3.000
Vochtig weidevogelgrasland	3.000	2.000	5.000	2.000	3.000
Wintergastenweide	1.000	1.000	3.000	2.000	2.000
Rivier- en beekbegeleidend bos	5.000	5.000	7.000	9.000	6.000
Hoog- en laagveenbos	26.000	-	30.000	27.000	28.000
Haagbeuken- en essenbos	22.000	18.000	28.000	26.000	24.000
Duinbos	-	-	28.000	25.000	27.000
Dennen-, eiken- en beukenbos	24.000	24.000	27.000	26.000	25.000
Droog bos met productie	26.000	24.000	27.000	26.000	26.000
Vochtig bos met productie	27.000	24.000	25.000	25.000	25.000
Droog bos met productie	26.000	24.000	27.000	26.000	26.000
Vochtig bos met productie	27.000	24.000	25.000	25.000	25.000
Vochtig hakhout en middenbos	25.000	24.000	25.000	25.000	25.000
Droog hakhout	22.000	24.000	27.000	26.000	25.000

Beheertype naam	Regio Noord	Regio Oost	Regio West	Regio Zuid	Gemiddelde
Park- en stinzenbos	29.000	24.000	27.000	26.000	27.000
Eendenkooi	-	-	-	-	-
Wilgengriend	25.000	24.000	25.000	25.000	25.000
Vochtig en hellinghakhout	25.000	24.000	25.000	25.000	25.000

Bron: WUR (2022), bewerking Decisio, geïndexeerd met inputprijsindex voor GWW (prijspeil 2024)